Piteşti

Restituiri

Revistă-document a Centrului Cultural Piteşti

Anul XII
Nr. 4 (34)/2014
Serie nouă

Preţ: 4 lei

Strada Şerban-Vodă din Piteşti

- Aspecte privind limitele puterii statale într-o societate democratică (II)
- O altfel de istorie. Tragedia unui luptător anticomunist: Ion Marinescu (II)
- Ziua întâi: 13 mai 1656, sfinţirea Bisericii Domneşti din Piteşti (II)

editorial

- *Restituiri de decembrie...* 3
  Nicolae BADIU

file de istorie

- *Aspecte privind limitele puterii statale într-o societate democratică (II)* 4
  dr. Marius ANDREESCU
- *O istorie a Constituției în România* 7
  ing. Aurelian R. ROMAN
- *Ziua întâi: 13 mai 1656, sfințirea Bisericii Domnești din Pitești (II)* 9
  muzeograf Octavian DÂRMANESCU
- *Constantin Brâncoveanu, domn martir în numele credinței și apărării creștinismului răsăritean* 12
  lt. col. (rtg.) Ion STAN
- *Evreii din Pitești în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (III)* 13
  prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
- *Învățământul din Pitești în anii Primului Război Mondial (1914-1918)* 16
  prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU
- *O altfel de istorie. Tragedia unui luptător anticomunist: Ion Marinescu (II)* 19
  prof. Ion I. ȘTEFAN
- *Importanța intrării României în prima conflagrație mondială* 21
  prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU
- *Considerații privind evoluția serviciului de alimentare cu apă și canalizare din municipiul Pitești* 23
  Marius Remus GHERGHINA
- *Liviu Rebreanu, promotor al existenței și culturii tradiționale românești (II)* 25
  dr. Marius ANDREESCU
- *Motorsportul argeșean se conjugă... la trecut! (III)* 26
  ing. Nicolae COSMESCU

invitați în paginile revistei

- *Primul Regulament pentru administrarea și exploatarea stațiunii balneare Băile Govora* 29
  Ionela NIȚU

știați că...

- *Curiozități istorice despre Pitești* 31
  culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Restituiri Pitești

Nr. 4 (34)/2014
Anul XII
Serie nouă

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Calea Craiovei nr. 2
(Casa Cărții)
tel./fax.0248 216348, 0248 219976
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Restituiri de decembrie...

Nicolae BADIU

*Să vorbim despre **alegeri**?!... Sau să vorbim despre **Ziua Constituției**?!... Sau nu. Sau da. Să vorbim despre **Ziua Națională a României**? Sau despre **Sfântul Nicolae, Moș Crăciun... sau Moș Gerilă?...** Hai să le luăm pe rând, că e lună de decembrie, și toate aceste teme sunt de actualitate!*

Despre alegeri chiar nu vorbim! Lăsăm să vorbească faptele viitorului. Și atunci vom face o **RESTITUIRE** cuvenită, pe măsura lucrurilor ce se vor petrece!

Constituția are și ea o zi! Nu e zi de onomastică și nici aniversară! E o zi! Ziua Constituției, introdusă pentru prima dată în calendarul Zilelor de Zile... ale României de către un Parlament postdecembrist în 1995. Nimica rău în treaba asta! Constituția unei țări e ICOANĂ, e ALTAR, e CRUCE, ICONOSTAS... e cea mai sfântă lege, primă si de căpătâi! Deci nu e o barieră peste care sar dulăii, pe sub care trec vulpoii și de care dau cu capul fraierii! Nu! În plus, Constituția este cea care stabilește forma de guvernământ. Când a venit Carol I, a adus cu el și o Constituție, de model european, din 1866, de la 1 iulie, devenind practic prima Constituție a României moderne. Apoi, România a devenit Regat, cu cele două provincii Valahia și Moldova împreună, așa că din 1881 Constituția României ne vorbește despre MONARHIE... trecând printr-o modificare la 1923, după unirea cu țara întreagă, până hăt departe... la 30 decembrie 1947...când Mihai I, semnează actul de abdicare...Și devenim REPUBLICĂ! Apare altă Constituție în 1948! Și tot așa. Până la 1989, tot în decembrie, când se revine la pluripartidism... cu cameră și senat dar tot republică... semiprezidențială... odată cu noua Constituție din 1991, revizuită apoi și adăugită un pic în 2003. Unii spun că încă mai așteaptă revenirea la MONARHIE! Ar fi tot un fel de **RESTITUIRE?!...**

Pe 1 decembrie, fie că suntem sau nu în postul Crăciunului, sărbătorim! Și chiar nu e lucru de joacă! Pentru că pe 1 decembrie 1918, la Alba Iulia a fost marcat un lucru bine făcut și uite ca anii trec și acuș... acuș... punem de 100 de ani de la marele eveniment de unire a țării! Așadar sărbătorim **Țara Întreagă** și nu **România Mare**, după părerea mea, pentru că România e mare oricum!

1 Decembrie este cu adevărat **Ziua României Toate! Ziua României Întregi!**

S-a petrecut evenimentul sub Ferdinand Intregitorul de Țară, alături de distinsa lui Regină Maria! Să nu uităm! Sub un rege de origine germanică, am convins inclusiv pe premierul francez Georges Benjamin Clemanceau, că România asta e: Întreagă și Toată! România de la 1918! Asta așa... că veni vorba de-o **RESTITUIRE!**

Despre Sfântul Nicolae este foarte frumos să vorbim. El vine mereu cu daruri, că e bun, dar uităm că El, Sfântul Nicolae, o fi el bun, însă... totuși e un Moș, care are și o nuia...la purtător. Pentru că Sfântul Nicolae a fost la viața lui un om aspru cu cei care încălcau legea, cu cei nedrepți, cu cei care nu prea înțelegeau lucrul bine făcut! Așa că, să ne bucurăm de daruri, dar, să fim atenți și la nuiaua lui, să nu fie nevoit s-o folosească pentru noi. Iată o **RESTITUIRE** a adevărului despre Moș Nicolae, așadar, cum se cuvine!

Vine iar Crăciunul, fie că suntem ortodocși, fie că suntem creștini protestanți sau neoprotestanți ori catolici... Să ne rugăm, dacă tot sărbătorim nașterea lui Iisus, să fim iertați, pentru că ne-am bucurat la împușcarea, în zi de Sfânt Crăciun, a unui fost președinte de stat, din neamul nostru, de-al nostru...cu greșeli sau fără...care săracul, probabil că nu ne-a făcut rău prin trădare și rea credință ci pur și simplu prin neștiință... și trădat. Probabil... zic și eu. În fine, ce-i drept, pe vremea aia nu aveam pe Moș Crăciun ci pe Moș Gerilă... El a fost de acord cu împușcarea lui Ceaușescu, că doar era ziua lui... a lui Moș Gerilă... nu a lui Moș Crăciun. Asta ar fi o explicație! O cotăm tot ca pe o **RESTITUIRE**?! Întreb și eu... că vorba aia, doar zic, nu dau cu parul!

Aspecte privind limitele puterii statale într-o societate democratică (II)

dr. Marius ANDREESCU

Deşi problematica puterii discreţionare este studiată cu precădere de dreptul administrativ, dreptul de apreciere în exercitarea unor atribuţii reprezintă o realitate întâlnită în activitatea tuturor autorităţilor statului[1]. Parlamentul, ca organ reprezentativ suprem şi unica autoritate legiuitoare, dispune de cele mai largi limite pentru a-şi manifesta puterea discreţionară, care se identifică din însăşi caracterizarea actului legislativ. Încă din perioada interbelică I.V. Gruia sublinia: „Necesitatea de a legifera într-o anumită materie, alegerea momentului legiferării, alegerea momentului de punere în aplicare a legii, prin fixarea de către legiuitor a datei de aplicaţiune a legii, revizuirea legislaţiilor anterioare, care nu pot îngrădi şi obliga activitatea Parlamentului viitor, restrângerea activităţilor sociale de la libera şi necontrolată lor desfăşurare şi supunerea lor normelor şi sancţiunilor legii, cuprinsul actului legislativ etc., dovedesc suverana şi discreţionara apreciere a funcţiunii organului legislativ."[2]

Aceste considerente sunt valabile şi astăzi, deoarece orice parlament are libertatea de a-şi exercita atribuţiile aproape nelimitat. Limita juridică a acestei libertăţi este conturată doar de principiile constituţionale aplicabile activităţii legislative şi mecanismul de control al constituţionalităţii legilor.

Puterea discreţionară există şi în activitatea instanţelor judecătoreşti. Judecătorul este obligat să hotărască numai atunci când este sesizat, în limita sesizării. Dincolo de aceasta se manifestă *dreptul de apreciere* suveran al faptelor, dreptul de a interpreta legea, dreptul de a fixa o pedeapsă minimă sau una maximă, de a acorda sau nu circumstanţe atenuante, de a stabili cuantumul despăgubirilor etc. Exercitarea acestor competenţe nu înseamnă altceva decât putere discreţionară.

Depăşirea limitelor puterii discreţionare semnifică încălcarea principiului legalităţii sau ceea ce în legislaţie, doctrină şi jurisprudenţă se numeşte a fi "exces de putere". Excesul de putere în activitatea organelor statului este echivalent cu abuzul de drept, deoarece semnifică exercitarea unei competenţe legale fără să existe o motivare rezonabilă sau fără să existe un raport adecvat între măsura dispusă, situaţia de fapt şi scopul legitim urmărit.

Problematica excesului de putere formează cu precădere obiectul doctrinei legislaţiei şi jurisprudenţei administrative. Astfel, jurisprudenţa instanţelor de contencios administrativ din alte state a delimitat libertatea de decizie a administraţiei de excesul de putere. Consiliul de Stat francez foloseşte conceptul de „eroare manifestă de apreciere", pentru a desemna situaţiile în care administraţia depăşeşte, prin actele juridice adoptate, puterea discreţionară. Instanţele administrative germane pot anula actele administrative pentru exces de putere sau pentru „uzul greşit al puterii". În astfel de situaţii actele juridice ale administraţiei au aparenţa de legalitate, deoarece sunt adoptate în limitele competenţei stabilite de lege, însă excesul de putere constă în faptul că actele administrative sunt contrare scopului legii.

Legea contenciosului administrativ român[3] foloseşte conceptul de „exces de putere al autorităţilor administrative", pe care îl defineşte ca fiind: „exercitarea dreptului de apreciere aparţinând autorităţilor administraţiei publice, prin încălcarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţenilor prevăzute de Constituţie sau de lege" (art. 2, alin. 1, lit. m). Pentru prima dată legiuitorul român foloseşte şi defineşte conceptul de exces de putere şi totodată recunoaşte competenţa instanţelor de contencios administrativ de a sancţiona depăşirea limitelor puterii discreţionare prin acte administrative.

Situaţiile excepţionale reprezintă un caz particular în care autorităţile statului, şi în special cele administrative, îşi pot exercita puterea discreţionară, existând evident pericolul excesului de putere.

În doctrină nu există o opinie unanimă privind semnificaţia juridică a situaţiilor excepţionale. Astfel, în doctrina franceză mai veche, puterea discreţionară este considerată a fi libertatea de decizie a administraţiei în cadrul admis de lege, iar oportunitatea evocă o acţiune de fapt a administraţiei publice, în situaţii excepţionale, acţiune necesară (deci oportună) dar contrară legii[4]. Jean Rivero consideră că prin situaţii excepţionale se înţeleg anumite împrejurări care au un dublu efect: suspendarea aplicării regimului juridic ordinar şi declanşarea aplicării unei legislaţii particulare căreia judecătorul îi defineşte exigenţele. Un alt autor identifică trei elemente caracteristice pentru situaţiile excepţionale: 1) existenţa unor situaţii anormale şi exorbitante sau a unor evenimente grave şi neprevăzute; 2) imposibilitatea sau dificultatea de a acţiona în conformitate cu reglementările fireşti; 3) necesitatea de a interveni rapid pentru a ocroti un interes considerabil, grav ameninţat[5].

Excesul de putere se poate manifesta în aceste împrejurări cel puţin prin trei aspecte: a) aprecierea unei situaţii de fapt ca fiind un caz excepţional, deşi nu are această semnificaţie (lipsa unei motivaţii obiective şi rezonabilă); b) măsurile dispuse de autorităţile statului competente, în virtutea puterii discreţionare, să depăşească ceea ce este necesar pentru ocrotirea interesului public grav ameninţat; c) dacă aceste măsuri limitează în mod excesiv, nejustificat, exerciţiul drepturilor şi libertăţilor fundamentale recunoscute constituţional.

Existenţa unor stări de criză – economice, sociale, politice sau constituţionale – nu justifică excesul de putere. În acest sens profesorul Tudor Drăganu afirma: „ideea statului de drept cere ca ele (situaţiile excepţionale

n.n.) să-şi găsească reglementări adecvate în textul constituţiilor, ori de câte ori acestea au un caracter rigid. O asemenea reglementare constituţională este necesară să determine limitativ domeniile de raporturi sociale, în care transferul de competenţă de la parlament la guvern poate avea loc, să sublinieze caracterul lui temporar, prin stabilirea unor termene de aplicabilitate şi să precizeze scopurile în vederea cărora el se efectuează."[6]

Desigur, excesul de putere nu este un fenomen care se manifestă numai în practica organelor executive, putând fi întâlnit în activitatea parlamentului sau a instanţelor judecătoreşti.

Apreciem că puterea discreţionară recunoscută autorităţilor statului este depăşită, iar măsurile dispuse reprezintă exces de putere, ori de câte ori se constată existenţa următoarelor situaţii:

1. măsurile dispuse nu urmăresc un scop legitim;
2. deciziile autorităţilor publice nu sunt adecvate situaţiei de fapt sau scopului legitim urmărit, în sensul că depăşesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui scop;
3. nu există o justificare raţională a măsurilor dispuse, inclusiv în situaţiile în care se stabileşte un tratament juridic diferit pentru situaţii identice sau un tratament juridic identic pentru situaţii diferite;
4. prin măsurile dispuse, autorităţile statului limitează exerciţiul unor drepturi şi libertăţi fundamentale, fără a exista o justificare raţională care să reprezinte, în special, existenţa unui raport adecvat între aceste măsuri, situaţia de fapt şi scopul legitim urmărit.

V. EXEMPLE DE EXCES DE PUTERE ÎN ACTIVITATEA AUTORITĂŢILOR STATULUI. POSIBILE SOLUŢII CONSTITUŢIONALE

În partea finală a acestui studiu ne vom referi la unele aspecte pe care considerăm că ar trebui avute în vedere într-o viitoare procedură de revizuire a Constituţiei.

Aşa cum arătăm mai sus faţă de politicianismul excesiv şi manifestările discreţionare de putere ale executivului contrare spiritului şi chiar literei Constituţiei, cu consecinţa încălcării unor drepturi şi libertăţi fundamentale, manifestate pe parcursul ultimelor două decenii de democraţie originară în România, apreciem că demersul ştiinţific şi nu numai în materia revizuirii Legii fundamentale trebuie orientat spre a găsii soluţii de garantare a valorilor statului de drept, de limitare a încălcării dispoziţiilor constituţionale în scopul unor interese particulare şi pentru evitarea excesului de putere din partea autorităţilor statului.

1. Dispoziţiile art. 114, alin.1 din actuala redactare prevăd : „Guvernul îşi poate angaja răspunderea în faţa Camerei Deputaţilor şi a Senatului în şedinţă comună asupra unui program, a unei declaraţii de politică generală sau a unui proiect de lege."

Angajarea răspunderii Guvernului are un caracter politic şi este un mijloc procedural prin care se evită fenomenul de *„disociere a majorităţilor"*[7] în situaţia în care în Parlament nu s-a putut întruni majoritatea necesară pentru a se adopta o anumită măsură iniţiată de Guvern. Pentru a determina forul legislativ să adopte măsura guvernul, prin procedura asumării răspunderii condiţionează continuarea activităţii sale solicitând un vot de încredere. Acest procedeu constituţional garantează că majoritatea cerută pentru demiterea guvernului, în cazul depunerii unei moţiuni de cenzură să coincidă cu aceea pentru respingerea legii, programului sau declaraţiei politice de care guvernul îşi leagă existenţa sa.

Adaptarea legilor ca urmare a angajării răspunderii politice a Guvernului are ca importantă consecinţă absenţa oricăror discuţii sau deliberări parlamentare asupra proiectului de lege. În cazul în care Guvernul este sprijinit de o majoritate confortabilă în Parlament, prin această procedură poate obţine adoptarea legilor prin „ocolirea Parlamentului", ceea ce poate avea consecinţe negative privind respectarea principiului separaţiei puterilor în stat dar şi în privinţa rolului Parlamentului aşa cum este definit de art. 61 din Constituţie.

În consecinţă, recurgerea la această procedură constituţională de către Guvern pentru adoptarea unei legi, trebuie să aibă un caracter excepţional, justificat de o situaţie politică şi un imperativ social bine conturate.

Acest aspect deosebit de important pentru respectarea principiilor democratice ale statului de drept de către Guvern a fost bine evidenţiat de Curtea Constituţională a României: „La această modalitate simplificată de legiferare trebuie să se ajungă *in extremus,* atunci când adoptarea proiectului de lege în procedură obişnuită sau în procedură de urgenţă nu mai este posibilă ori atunci când structura politică a Parlamentului nu permite adoptarea proiectului de lege în procedura curentă sau de urgenţă"[8]. Practica politică a Guvernului din ultimii ani este contrară acestor reguli şi principii. Executivul a recurs în mod frecvent la asumarea răspunderii nu numai pentru o singură lege, ci şi pentru pachete de legi fără o justificare în sensul celor arătate de Curtea Constituţională.

Politicianismul guvernului clar exprimat prin frecvenţa mare a recurgerii la această procedură constituţională aduce atingere gravă principiului pluralismului politic care este o valoare importantă a sistemului de drept consacrat de dispoziţiile art.1, alin.(3) din Constituţie dar şi principiului dreptului parlamentar care arată că „opoziţia se exprimă şi majoritatea decide"[9]. „A nega dreptul opoziţiei de a se exprima este sinonim cu negarea pluralismului politic care, potrivit art.1, alin.(3) din Constituţie constituie o valoare supremă şi este garantat... principiul „majoritatea decide, opoziţia se exprimă" presupune ca în toată organizarea şi funcţionarea Camerelor Parlamentului să se asigure, pe de o parte ca majoritatea să nu fie obstrucţionată îndeosebi în desfăşurarea procedurii parlamentare, iar pe de altă parte ca majoritatea să decidă numai după ce opoziţia s-a exprimat"[10]. Cenzura Curţii Constituţionale nu s-a dovedit suficientă şi eficientă pentru a determina Guvernul să respecte aceste valori ale statului de drept.

În contextul acestor argumente, susţinem propunerea de revizuire a acestor dispoziţii constituţionale care limitează dreptul Guvernului de a recurge la angajarea răs-

punderii sale pentru un singur proiect de lege într-o sesiune parlamentară. Totuşi, în opinia noastră nu există nici o justificare pentru a exclude de la limitarea angajării răspunderii Guvernului situaţii care vizează proiectul legii bugetului de stat şi al asigurărilor sociale de stat.

2. Toate guvernele postdecembriste au recurs masiv la practica ordonanţelor de urgenţă, fapt amplu criticat în literatura de specialitate.

Condiţiile şi interdicţiile introduse prin Legea de revizuire din 2003 privind regimul constituţional al ordonanţelor de urgenţă, se dovedesc insuficiente pentru a limita această practică a executivului iar controlul Curţii Constituţionale s-a dovedit de asemenea insuficient şi chiar neeficient. Consecinţa unei astfel de practici este încălcarea rolului Parlamentului ca „unica autoritate legiuitoare a ţării" (art. 61 din Constituţie) şi crearea unui dezechilibru între executiv şi legislativ prin accentuarea puterii discreţionare a Guvernului care de multe ori s-a transformat în exces de putere.

Propunem, în perspectiva unei revizuiri a Legii fundamentale, ca art. 115 alin. 6 din Constituţie să fie modificat în sensul de a se interzice adoptarea ordonanţelor de urgenţă în domeniul legilor organice. În acest fel se protejează un domeniu important de relaţii sociale considerate de legiuitorul constituţional ca esenţiale pentru sistemul social şi statal, de excesul de putere al executivului prin practica emiterii de ordonanţe de urgenţă.

3. În opinia noastră este necesar ca rolul Curţii Constituţionale de garant al Legii fundamentale să fie amplificat prin noi atribuţii cu scopul de a limita excesul de putere al autorităţilor statului. Nu suntem de acord cu cele afirmate în literatura de specialitate că o posibilă ameliorare a justiţiei constituţionale s-ar putea realiza prin reducerea atribuţiilor instanţei de contencios constituţional[11]. Este adevărat, Curtea Constituţională a pronunţat unele decizii discutabile sub aspectul respectării limitelor exercitării atribuţiilor care îi revin potrivit Constituţiei, prin asumarea rolului de legiuitor pozitiv[12]. Reducerea atribuţiilor instanţei constituţionale pentru acest motiv nu este o soluţie cu fundament juridic. Desigur reducerea atribuţiilor unei autorităţi a statului are drept consecinţă eliminarea riscului de exercitare defectuoasă a acelor atribuţii. Nu în acest mod se realizează într-un stat de drept perfecţionarea activităţii unei autorităţi a statului, ci prin căutarea unor soluţii juridice de realizare în condiţii mai bune a atribuţiilor care se dovedesc a fi necesare sistemului statal şi social.

În atribuţiile Curţii Constituţionale, poate fi inclusă aceea de a se pronunţa asupra constituţionalităţii actelor administrative exceptate de la controlul de legalitate al instanţelor de contencios administrativ. Această categorie de acte administrative la care se referă art.126 alin.6 din Constituţie şi dispoziţiile Legii nr. 544/2004 a contenciosului-administrativ sunt deosebit de importante pentru întregul sistem social şi statal. Prin urmare, este necesar un control de constituţionalitate deoarece în lipsa acestuia puterea discreţionară a autorităţii administrative emitente este nelimitată cu consecinţa posibilităţii restrângerii excesive a exerciţiului drepturilor şi libertăţilor fundamentale sau a încălcării unor valori constituţionale importante.

Pentru aceleaşi argumente, ar trebui ca instanţa noastră constituţională să poată controla sub aspectul constituţionalităţii şi decretele Preşedintelui de instituire a procedurii referendumului.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie are competenţa, să adopte decizii în procedura recursului în interesul legii care sunt obligatorii pentru instanţe. În lipsa oricărui control de legalitate sau constituţionalitate practica a demonstrat că în numeroase situaţii instanţa supremă şi-a depăşit atribuţia de a interpreta legea, şi prin astfel de decizii a modificat sau completat acte normative comportându-se ca un veritabil legiuitor încălcând astfel principiul separaţiei puterilor în stat[13].

În aceste condiţii, cu scopul de a evita excesul de putere al instanţei supreme, considerăm că se impune a se atribui Curţii Constituţionale competenţa de a se pronunţa asupra constituţionalităţii deciziilor Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie adoptate în procedura recursului în interesul legii.

4. Excesul de putere al tuturor autorităţilor statului, paradoxal în limitele legii, ori de câte ori actele normative recunosc o marjă de apreciere din partea organului decident (Parlament, autorităţi administrative sau instanţe judecătoreşti), asupra momentului deciziei sau în privinţa măsurilor dispuse.

Practica statală din România a arătat că în multe situaţii conţinutul deciziei care se poate materializa în lege, ordonanţă a Guvernului, acte ale autorităţilor administrative de la toate nivelurile, acte judiciare ale parchetelor sau hotărâri judecătoreşti depăşesc prin dispoziţii în special de natură restrictivă ceea ce este necesar pentru realizarea scopului legii sau inadecvate situaţiei de fapt. Astfel de manifestări ale puterii pot aduce grave prejudicii drepturilor fundamentale ale omului sau interesul public; într-un cuvânt trăsăturilor statului de drept. Criteriul care ar pute permite cenzurarea de către instanţe a acestor forme ale abuzului de putere este în opinia noastră *principiul proporţionalităţii*. Proporţionalitatea este un principiu fundamental al dreptului consacrat explicit în reglementări constituţionale, legislative şi instrumente juridice internaţionale. Este bazat pe valorile dreptului raţional ale justiţiei şi echităţii şi exprimă existenţa unui raport echilibrat sau adecvat între acţiuni, situaţii, fenomene, fiind un criteriu pentru limitarea măsurilor dispuse de autorităţile statului la ceea ce este necesar pentru atingerea unui scop legitim, în acest fel fiind garantate drepturile fundamentale şi evitat excesul de putere al autorităţilor statului. Proporţionalitatea este un principiu de bază al dreptului Uniunii Europene fiind consacrat expres de dispoziţiile art. 5 din Tratatul privind Uniunea Europeană[14].

Apreciem că reglementarea expresă a acestui principiu numai în conţinutul dispoziţiilor art. 53 din Constituţie, cu aplicare în domeniul restrângerii exerciţiului unor drepturi este insuficient pentru a pune în valoare întreaga semnificaţie şi importanţa a principiului pentru statul de drept.

Este util ca la art. 1 din Constituţie să se adauge un nou alineat care să prevadă că *„Exercitarea puterii statale trebuie să fie proporţională şi nediscriminatorie"*. Această nouă reglementare constituţională s-ar constitui ca o veritabilă obligaţie constituţională pentru toate autorităţile statului, de a-şi exercita atribuţiile în aşa fel încât măsurile adoptate să se înscrie în limitele puterii discreţionare recunoscute de lege. Totodată se creează posibilitatea pentru Curtea Constituţională de a sancţiona pe calea controlului de constituţionalitate al legilor şi ordonanţelor excesul de putere în activitatea Parlamentului şi a Guvernului, folosind drept criteriu principiul proporţionalităţii.

Desigur, existenţa unui sistem instituţional statal viabil, performant calitativ, bine structurat şi armonizat, inclusiv sub aspectul calităţii morale şi profesionale a demnitarilor funcţionarilor publici şi magistraţilor este evident un factor ontologic de substanţă pentru a elimina sau cel puţin diminua excesul de putere al autorităţilor statului sub toate formele sale, cu deosebire am sublinia noi în situaţiile în care măsurile dispuse prin manifestări de voinţă politice şi juridice îmbracă *forma legalităţii*, dar sunt în evidentă contradicţie cu cerinţele *principiului legitimităţii.*

Întărirea puterii judecătoreşti, a controlului instanţelor de judecată şi a controlului de constituţionalitate, în special în situaţiile în care se pune în discuţie încălcarea drepturilor omului sau a principiilor statului de drept, cu deosebire separaţia şi echilibrul puterilor, poate fi o soluţie viabilă pentru a garanta nu numai legalitatea măsurilor dispuse de autorităţile statului, dar şi legitimitatea acestora.

NOTE

[1] În doctrină, Jellinek şi Fleiner susţineau teza potrivit căreia puterea discreţionară nu este specifică doar funcţiunii administrative, ci apare şi în activitatea celorlalte funcţiuni ale statului, sub forma unei libertăţi de apreciere asupra conţinutului, asupra oportunităţii şi asupra întinderii actului juridic. (a se vedea Dana Apostol Tofan, *op.cit.* p. 26).

[2] I.V. Gruia, *Puterea discreţionară în funcţiunile Statului*, în Pandectele săptămânale, 1934, p.489.

[3] Legea nr.554/2004, publicată în M.Of. nr. 1154/2004.

[4] Antonie Iorgovan, *op.cit.*, vol. I, p. 294.

[5] Dana Apostol Tofan, *op,.cit.*, p. 81.

[6] Tudor Drăganu, *Drept constituţional şi instituţii politice. Tratat elementar,* Ed. Lumina Lex,1999, vol. II, p.131-132

[7] Gheorghe Iancu, *Drept constituţional şi instituţii publice*, Editura All Beck, Bucureşti, 2010, p. 482.

[8] Decizia nr. 1557 din 18 noiembrie 2009, publicată în M. Of. Nr. 40 din 19.01.2010.

[9] Ioan Muraru, Mihai Constantinescu, *Drept parlamentar românesc,* Editura All Beck, Bucureşti, 2005, pp. 55-69.

[10] Ioan Muraru, Mihai Constantinescu, *op.cit.*, p. 56.

[11] Genoveva Vrabie, *Natura juridică a curţilor constituţionale şi locul lor în sistemul autorităţilor publice*, în *Revista de Drept Public*, nr. 1/2010, p. 33.

[12] Ne referim cu titlu de exemplu la Decizia nr. 356/2007, publicată în M.Of.nr.322din 14 mai 2007 şi la Decizia nr.98/2008 publicată în M. Of. nr. 140 din 22 februarie 2008.

[13] Pentru dezvoltări a se vedea Andreescu Marius, *Constituţionalitatea recursului în interesul legii şi ale deciziilor pronunţate*, în *Curierul Judiciar* nr. 1/2011, pp. 32-36.

[14] Pentru dezvoltări a se vedea Marius Andreescu, *Proporţionalitatea, principiu al dreptului Uniunii Europene*, în *Curierul Judiciar* nr. 10/2010, pp. 593-598

O istorie a Constituţiei în România

ing. Aurelian R. ROMAN

Constituţia este legea fundamentală a unui stat, care reflectă stadiul de dezvoltare socială, economică şi politică a acestuia, la un moment dat, stabilind forma de guvernământ şi organizare statală, precum şi drepturile şi obligaţiile fundamentale ale cetăţenilor.

Principalele cerinţe ale constituţiei erau legate de principiul separaţiei puterilor în stat. Principiul acesta, afirmat de John Locke şi dezvoltat de Charles-Louis de Secondat, baron de Montesquieu, dorea diferenţierea funcţiilor statului, pentru limitarea abuzurilor de putere, orice Constituţie presupunând o abordare a raporturilor dintre executiv, legislativ şi judecătoresc. Executivul - puterea executivă reprezenta acea parte a puterii de stat care realiza, prin măsuri concrete, conducerea nemijlocită a statului. Deşi principiul suveranităţii poporului stabilea supremaţia Parlamentului în raport cu celelalte puteri, prin prisma teoriei echilibrului puterilor, puterea executivă avea, în cadrul mecanismului de stat, un rol egal cu puterea legislativă şi cu cea judecătorească, funcţia executivă putând fi îndeplinită de un organ unic (Guvernul) sau de unul dual (şeful statului – Preşedintele sau monarhul şi Guvernul).

Importanţa acestei legi fundamentale, Constituţia, era subliniată, în trecut şi prin parcurgerea ei ca materie de studiu obligatorie, în gimnaziu.

Una din cele mai vechi constituţii europene este *Magna Charta Libertatum*, emisă în Anglia la 1215. O alta, este *constituţia Corsicii* din 1735, iar apoi, bine cunoscutele, *Constituţia americană* din 1787 şi *Constituţia franceză* din 1791. Începând cu secolul XIX, constituţia scrisă se generalizează în Europa.

Precursoare ale Constituţiei, la români, ca documente cu unele prevederi de tip constituţional, elaborate în interiorul sau din afara Ţarilor Române, sunt considerate a fi *Supplex Libellus Valachorum* din 1791, *Cererile norodului românesc* elaborate de Tudor Vladimirescu în 1821, *Constituţia Cărvunarilor*, elaborată la Iaşi în 1822, ce stabilea principiul constituţional al domniei legilor şi al separării puterilor în stat, *Regulamentele Organice* din 1831-1832, *Proclamaţia de la Islaz* din 1848 cu cele 22

de prevederi ale ei, *Convenția de la Paris* din 1858, actul care a pus bazele unirii Principatelor, în conformitate cu hotărârile Congresului de la Paris de la 1856, *Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris,* adoptat în anul 1864 la inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, aprobat prin plebiscit în luna mai 1864.

Prima constituție modernă, este considerată Constituția de la 1866, de la începutul domniei lui Carol I, votată și adoptă de Adunarea Constituantă și inspirată din constituția belgiană din 1831, una din cele mai liberale din Europa, adaptată la realitatea românească. Această constituție a funcționat fără întrerupere, cu unele revizuiri, până la 20 februarie 1938 și apoi, după reinstaurarea acesteia, până la abolirea monarhiei, în 30 decembrie 1947. Această perioadă corespunde marilor realizări naționale ale României moderne: Independența Națională în la 10 mai 1877, proclamarea Regatului în 1881, anexarea Cadrilaterului, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, creșterea numărului populației, dezvoltarea economică, socială și culturală continuă.

Constituția stipula că Principatele unite formează un singur stat, România iar teritoriul era inalienabil și indivizibil.

România devenea monarhie ereditară, pe linie masculină a primului născut, puterea în stat emana de la națiune și era exercitată prin delegațiune, principiului separației puterilor în stat era dezvoltat. Puterea executivă era încredințată Domnitorului și Guvernului, puterea legislativă Domnitorului si Reprezentanței Naționale, iar puterea judecătorească, tribunalelor și curților, cu instanță supremă Înalta Curte de Casație. Reprezentanța Națională însemna sistemul bicameral format din Senat și Adunarea Deputaților.

Ca principii constituționale se regăseau: principiul responsabilității ministeriale prin care legile semnate de domn erau contrasemnate de miniștrii, aceștia fiind singurii răspunzători și principiul drepturilor și libertăților cetățenești, despre libertatea conștiinței, cuvântului, presei, de asociere și întrunire, inviolabilitatea domiciliului, prezumția de nevinovăție, împământenire acordată doar creștinilor, iar proprietatea privată era considerată sacră și inviolabilă, dreptul la educație cu învățământ primar obligatoriu și gratuit.

După Marea Unire din 1918, din cauza noilor realități din statul român, se impune modificarea Constituției de la 1866. Deși se consideră că în anul 1923 s-a adoptat o nouă constituție, cei mai mulți istorici sunt de acord că, în principiu, avem de a face tot cu o revizuire. Astfel, Constituția revizuită avea 87 de articole vechi, intacte sau nesemnificativ schimbate, 21 de articole revizuite în fond și 24 de articole noi, rezultând 130 de articole de fond si 8 dispoziții tranzitorii și suplimentare.

În contextul instituirii dictaturii regale de către Carol II, în anul 1938 se adoptă o constituție ce desființa separația puterilor în stat și concentra puterea în mâna regelui care devenea capul statului iar puterea legislativă se exercita de către Rege prin Reprezentanța Națională, care se împarte în două: Senatul și Adunarea Deputaților. Deci, exercițiul puterilor constituționale trece în mâinile Regelui, căruia îi este atribuit chiar și monopolul revizuirii Constituției.

După abdicarea regelui, în 1948 se adoptă o constituție după model sovietic, cu introducerea democrației populare și a comunismului. Organul suprem al puterii de stat era Marea Adunare Națională, ca organ legislativ. Guvernul este organul executiv și administrativ și dă seama în fața Marea Adunare Națională și a Prezidiului acestuia în perioada dintre sesiuni. Obiectivul era naționalizarea principalelor mijloace de producție, reforma monetară și trasformarea socialistă a agriculturii.

Constituția din 1952 avea ca principiu de bază al puterii de stat dictatura proletariatului, regimul de stat al României fiind regimul democrației populare, care reprezinta interesele celor ce muncesc. Statul democrat popular era o formă a dictaturii proletariatului, exercitată de Partidul Comunist. Partidul Muncitoresc Român era forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor în stat.

Constituția din 1965 stabilea că România era republică socialistă, teritoriul fiind „inalienabil și indivizibil „ și conferea rolul conducător Partidului Comunist Român, în întreaga viață a societății. Organul suprem al puterii de stat rămânea Marea Adunare Națională, singurul organ legiuitor. În anul 1974, a fost instituită funcția de președinte al Republicii Socialiste România, iar atribuțiile deținute până atunci de Consiliul de Stat reveneau șefului statului, Nicolae Ceaușescu.

În 1989, după prăbușirea regimului comunist în România se revine la un regim democratic. Noua Constituție îmbina tradiția democratică cu noile principii constituționale europene. Constituția are la bază principiul separării puterilor în stat, a sistemului parlamentar bicameral și a drepturilor și libertăților democratice. Puterea executivă este reprezentată de Președintele României și de guvern. Puterea legislativă o exercită Parlamentul, organ reprezentativ și singura autoritate legiuitoare iar legile adoptate de Parlament se trimit spre promulgare președintelui României. Puterea judecătorească o reprezintă instanțele judecătorești. La revizuirea din 2003, o parte importantă privește integrarea euroatlantică cu articolele privind integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord. Ca urmare, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.

Ziua întâi: 13 mai 1656, sfințirea Bisericii Domnești din Pitești (II)

muzeograf Octavian DĂRMANESCU

În numărul trecut, am problematizat pe marginea contextului în care s-a sfințit biserica domnească de zid din Pitești, nu prima[1], dar ultima care ni s-a păstrat într-o formă aproape exactă cu cea originară[2]. Am înaintat, de asemenea, ipoteza că sfințirea de la Pitești s-a făcut în românește. În continuare vom extrapola cu privire la personajele care s-ar fi putut afla la Pitești în 13 mai 1656. Erau acolo boierii divaniți, luați de Vodă cu el de la Târgoviște, unde rezidau pe perioada marii lor numiri. Evenimentul era prea mare pentru a sta în Scaunul Târgoviștei fără vodă pe cap. Avem un Divan care se convoacă și pe 13 mai, și pe 14[3]. Era, așadar, marele ban Chircă Rudeanu, ținut de Domn într-o semi-captivitate pe toată durata domniei, când la București, când la Târgoviște, aici încă din vara anului trecut [4]. Era Danciu Pârâianu-Milescu, mare postelnic, care mergea mereu înaintea Domnului cu toiagul de argint, semnul cârmuirii[5]. Venise și marele vistier Pârvu Vlădescu – căsătorit cu o piteșteancă, Ana, fiica șufarului Ivan din Pitești[6] – despre care Paul de Alep spunea că era „mare tiran" și care, potrivit tot aceluiași, va unelti împotriva propriului Domn „în vremea când fusese trimis cu haraciul la marele vizir"[7]. Radu Mihalcea-Cândescu, mare comis, păstrat de Domn din Divanul lui Matei Basarab, devotat Domnului pe care-l va urma în 1658 în Transilvania. Stroe Leurdeanu,

[1] Penultima era chiar cea de lemn a lui Matei Basarab care arsese probabil în 1655, în timpul răscoalei seimenilor, și din a cărei dispariție s-a întrupat ideea lui vodă Constantin Șerban, fost ispravnic de Pitești, de a ridica una solidă, de zid. Înaintea celei menționate mai sus au existat și alte biserici domnești la Pitești, deoarece curțile domnești itinerante sau nu de aici aveau obligatoriu – dacă nu o biserică în toată regula – paraclise domnești.

[2] Conform ambiției arhitectului Ștefan Balș care în perioada 1964-1968, după hopul extrem al pericolului ca Biserica Domnească din Pitești să fie demolată, a restaurat-o științific, eliminând un pridvor neogotic construit la restaurarea din 1869 și care nu cadra deloc cu corpusul bizantin-sârbesc tip Dealu al bisericii.

[3] *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Naționale, vol. IX, 1657-1659*, Arhivele Naționale ale României, București, 2012, doc. 922 din 14 mai 1656, nelocalizat, dar cu siguranță scris la Pitești, deoarece cu o zi înainte Domnul sfințise Biserica Sfântul Gheorghe și mai întrunise o dată Divanul pentru o pricină, dar actul nu nominalizase membrii acestuia. Acesta era: Chirca, marele ban al Craiovei, Gheorghe Băleanu, marele vornic (loc alb, dar identificat în Divanul din 4 mai 1656, vezi doc. 910), Stroe Leurdeanul, mare logofăt, Pârvu Vlădescu, mare vistier, Pană Filipescu, mare spătar, Barbu Poenaru, mare clucer, Radu Fărcășanu, mare stolnic, Radu Mihalcea-Cândescu, mare comis, Danciu Pârâianu-Milescu, mare postelnic. Actul este scris de logofătul Mihai, foarte probabil din Târgoviște. Fostul mare vistier Bunea Grădișteanu, acum doar vistier, nu se află în Divan, cu toate că la Pitești, la iaz, avea două roți de moară *Catalogul..., vol IX*, doc. 40.

[4] Există o mare posibilitate ca Vodă să se fi dus în mod expres la Craiova, și să pună în locul marelui ban Chirca – care fusese demis indirect și stătea la Târgoviște din septembrie anul trecut , bănuim că din rațiuni de securitate luate de Vodă – un simplu ispravnic. Această depunere din funcție venea, poate, dintr-un pahar domnesc plin ochi cu nemulțumirea vizavi de Chircă Rudeanu. Faimos prin închisoarea din Craiova plină de rumâni pe care îi arestase în răscoala de anul trecut, Chircă fusese restabilit de Vodă cu armatele fidele după Șoplea, 1655. Iată-l nervos și slobod la vorbă într-unul din ultimele lui acte pe 1656 ca mare ban: „ție, fecior de curvă, Eftimie (care călcase moșia unei starețe și aceasta se plânsese Domnului), Vodă au vrut să trimită să te spânzure și am avut și eu scârbă de către Vodă. Voi trimite să te spânzure în moșia mânăstirii", vezi I.C.Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii,* Scrisul românesc, Craiova, fără an, p.96. Constantin Șerban desființează prin vacantare prelungită, se pare, pe restul perioadei sale de Domnie, funcția de mare ban, stânjenitoare pentru mulți Domni munteni, deoarece marii bani abuzau de putere simțindu-se, ca stăpâni peste Oltenia, voievozi de facto ai Munteniei mici. După Chircă, în 1656, găsim doi ispravnici ai scaunului Craiovei, Stroe clucer și Dragotă Poenaru postelnic, fiul fostului mare ban Barbu Poenaru, actualmente mare clucer al lui Constantin Șerban, vezi I.C. Filitti, *op.cit.*, p.102. Pe clucerul Stroe, „ispravnicul Scaunului Craiovei" îl găsim și în 1657, în orice caz nu cu titulatura de mare ban, vezi *Catalogul..., vol. IX, 1657-1659*, doc. 147. Chircă Rudeanu (care e amintit și el ca ban în 23 mai 1657, doc. 152, dar nu ca mare ban) e repus în funcție, știre semnalată în 5 mai 1658, figurând ca mare ban în Divanul lui Mihnea al III-lea, vezi Nicolae Iorga, *Studii și documente,* IV, p. CCLXVIII.

[5] Îi zidise ca ispravnic lui Matei Basarab Biserica Domnească Sf. Dumitru din Craiova, o predase în 1651, poate că influențase, cu experiența sa, și pe cea din Pitești. Ctitor al mănăstirii Polovragi. Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XVI-XVII,* Editura enciclopedică română, București, 1971, p.224.

[6] *Catalogul..., vol. V*, doc.294 și Nicolae Stoicescu, *op. cit.* , p.255. Era un piteștean activ, în 1657 cumpără două sălașe de țigani, din Ciumești și din Pitești, vezi *Catalogul..., vol. IX*, doc. 52 și, respectiv, 317 (în acest document Ana este în viață, stăpână, alături de soțul ei, pe sufletele robilor cumpărați de la Arsenie din Pitești).

[7] *Călători..., vol. VI*, p.273. Mai mult, marele boier argeșean din Vlădești, Pârvu Vlădescu, ajuns în 1655 mare vistier, a fost acuzat că l-a trădat și pe Mihnea al III-lea cel Rău, vezi Nicolae Stoicescu, *op.cit.*,p. 255. Paul de Alep, care a asistat întâmplător la uciderea lui, spune că l-au omorât niște tătari în fața lui Mihnea Vodă. Pe mormântul lui de la Vlădești scrie altfel: „l-a sfârșit Mihnea voievod pe grea nedreptate". Prin deducția prenumelor copiilor lui, Șerban, Constantin și Bălașa, putem opina că fostul cuplu domnesc i-a botezat pe toți. Pârvu Vlădescu e legat de târgul soției sale: cumpără două sălașe de țigani, unul din Ciumești, altul din Pitești, apoi o vie în Coasta Câmpului, Izvorani, aproape de viile lui vechi, de acolo, vezi *Catalogul ... vol. IX*, doc. 52, 317 și respectiv 461.

mare logofăt, văduv proaspăt de a treia soție, Elina din Brâncoveni, răposată la Brașov anul trecut, în urma unei nașteri[8]. El e șeful cancelariei și prezident al Divanului, cu moșii și vii în Argeș, boier devotat, conspirator mai apoi împotriva cumnatului Domnului, Constantin Cantacuzino, intrigi de pe urma cărora cel din urmă va fi ucis, iar Stroe călugărit[9]. Era marele clucer Barbu Poenaru, fost mare ban, posibil nașul de botez al coconului domnesc Barbu[10]. Venise și Gheorghe Băleanu[11], viitor șef al partidei Bălenilor, mare vornic, șeful protocolului, care-l sprijinise pe Domn să ia puterea, fost proprietar de vie în Ștefănești[12], și Radu Fărcășanu, mare stolnic, care mai apoi l-a urmat în Transilvania, cel care la Pitești a organizat hramul de după, împreună cu marele pitar Necula Glogoveanu[13]. Era ajutat, poate – nu apare în Divanul din 14 mai - de Măinea Popescu, mare sluger, cel care aproviziona Curtea atunci când aceasta era stabilă sau se afla în deplasare.

La sfințire a venit, conform Divanului de a doua zi, din 14 mai, marele spătar Pană Filipescu, cel care-l va trăda prin fuga de la București din fața turcilor, în februarie 1658[14]. Nu contăm pe prezența credinciosului boier Ivașco Ceparul, mare armaș, paznic al averii Domnului, șef peste închisori și peste țigăniile domnești, care avea treburi delicate, potrivit statutului. La fel, nici pe prezența lui Constantin Cantacuzino marele postelnic al lui Matei Basarab[15]. Acesta, cumnat, cum am mai spus, cu Domnul, n-a stat în calitatea de mare postelnic nici trei săptămâni, retrăgându-se discret la palatul lui de la Filipești, având să revină în forță pe scena politică la următorii Domni. Nici pe prezența soției acestuia, Elena, sora după tată a Domnului – născută în exil, la Suceava, în 1611 și botezată de însuși mitropolitul moldovean Anastasie Crimca în prima lui păstorire[16] – nu contăm[17], cu toate că în urmă cu zece ani primise vii la Ștefănești[18], deci o putea lega ceva de arealul piteștean. Ne întrebăm oare dacă soții pomeniți adineauri își vor fi lăsat fiul, tânărul de 21 ani atunci Șerban Cantacuzino[19], viitor Domn, finul de botez al lui Constantin Vodă de la care a împrumutat prenumele[20], să vină la sfințirea de la Pitești[21]. Aceeași rezervă și în cazul logofătului II, învățatul cărturar Udriște Năsturel, fratele răposatei Doamne Elina. Oricum, cu doi ani înainte, Ancuța, a treia fiică a Elinei, sora Domnului, fusese întărită peste moșia ei din Baciu, Teleorman, ca nimeni să nu o cosească sau să o umble fără voia ei[22]. Poate venise și ea, din datorie.

[8] *Catalogul..., vol. VIII*, doc. 744.

[9] Stroe Leurdeanu, fiul ilegitim al lui Mihai Viteazu după opinia lui G.D.Florescu, îi era dator noului Vodă pentru reabilitare. Ca mare vistier, sub Matei Basarab, fusese prins că fură din banii Domniei și destituit. Peste zece zile, recte 23 mai 1656, Constantin Șerban face o aluzie într-un act la vina aceasta mai veche, arătând că Stroe fusese pârât pe nedrept lui Matei Basarab de către Ghinea Țucala, grec din Rumelia, care mai apoi i-a luat și funcția de mare vistier. Rejudecat pentru intrigă, va fi călugărit sub numele de Silvestru monahul, Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p.205. Peste o lună Domnul îi întărește, printre altele, și satul Albota, limitrof Piteștiului, moștenire de la soția sa proaspăt răposată, vezi *Catalogul..., vol. VIII*, doc.1018, dar pe care îl donează imediat cumnatelor lui, vezi doc. 1048 din opera citată. Interesant, Stroe primise prin testamentulul mai sus amintit și satul Păscăești, Vâlcea, cu tot cu biserica de piatră de acolo.

[10] Nicolae Stoicescu, *op.cit....*, p.227. Despre posibiltatea existenței acestui copil domnesc vezi Ștefan D. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești, vol. II*, 1916, p. 301.

[11] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p.116. O filiație surdă ni-l înfățișează pe Constantin Șerban, un Basarab deci, cel puțin așa se declara, cu Bălenii, dușmanii Cantacuzinilor care-l renegau defapt, pe noul Domn, începând cu însăși sora lui, Elena, măritată Cantacuzino. Gheorghe Băleanu a fost unul dintre cei mai puternici boieri din secolul lui, mare ban, rob la tătari de pe urma campaniei poloneze a lui Constantin Șerban, pribeag în Transilvania, sol la Poartă. Este înmormântat la mănăstirea Mihai Vodă din București.

[12] *Catalogul..., vol. IX, 1657-1659*, doc. 161.

[13] *Ibidem*, doc.10. Fiul marelui pitar Necula, marele șetrar Stroe din Drăgești, avea legături cu Piteștiul, era soțul Vilaiei, fiica mică – din cele trei – a Mariei, soția lăsată de Vasile spătar, proprietar la Izvorani, fiul vistierului II Mușat, ctitor la Ștefănești, vezi Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 214.

[14] De fapt trădarea venise, poate, și pe filiera unei relații deloc de ignorat: Pană Filipescu era ginerele fostului mare postelnic Constantin Cantacuzino, cumnatul Domnului cu care nu se înțelegea, vezi Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p.178. Pană are legături cu județul Muscel. Este stăpân peste rumânii de aici până peste un an, când Domnul îi dezleagă definitiv contra 900 de ughi – se răscumpăraseră deja sub Matei Basarab cu 3000 de ughi –, tocmai la scala Mușcel, unde este cheia de intrare în țară, la Dragoslavele, mai jos de vama Rucăr, unde era granița, vezi *Catalogul... vol. IX*, doc. 344.

[15] Printre alte legături oficiale cu Piteștii deductibile prin prisma funcției de pe vremea lui Matei Basarab, fostul mare postelnic cumpărase în 1645 de la fiii lui Stamatie din Pitești, Duca ceauș, Dima și Enache, o pivniță și două vaduri bune în București, vezi *D.R.H. B., vol. XXX*, doc. 33.

[16] Ștefan D. Grecianu, *op.cit*, vol. II, p.290.

[17] Aceasta revenise în țară cu mama ei, Elina – care va muri în 1634, vezi Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p. 333 –, din exilul vienez, în 1620, la moartea Domnitorului Radu Șerban, vezi Sever Zotta, *Documente relative la Hrizea vistierul și la moșia Dobreni*, în „Arhiva genealogică", II, 1913, p.190.

[18] Nedelea Comisoaia, verișoara ei, făcuse această donație din lipsă de copii și din urgența, la bătrânețe, a unor fapte bune, vezi Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p.398.

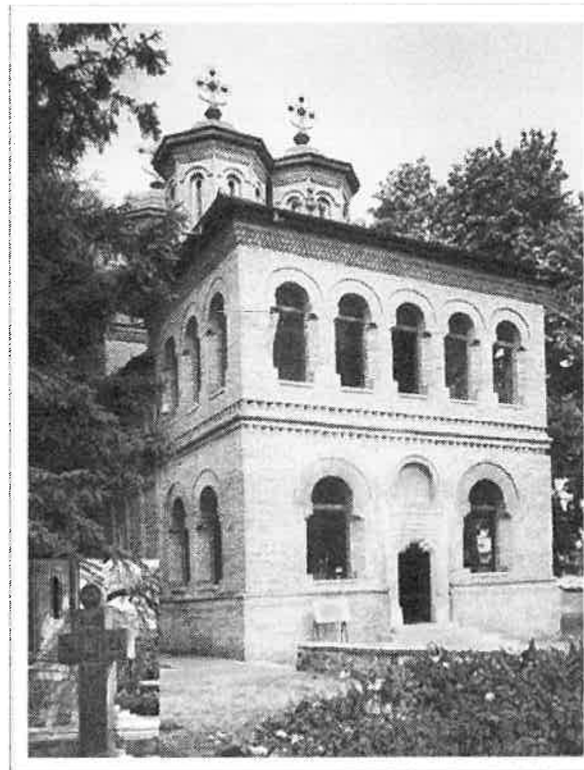
[19] Nicolae Iorga, *Testamentele Domniței Elina Cantacuzino*, în AARMSI, Seria III, tom. XVI, ședința din 21 decembrie 1934, p. 3 (95). Elina, răposată în 1682, a ținut mereu piept „cumplitului ei fiu" reproșându-i mereu lăcomia de a lua și părțile de moștenire ale fraților lui, mai ales că și aceștia suferiseră din cauza prigoanei lui Grigorie Ghica asupra lui.

[20] P.P. Panaitescu, *Pribegia lui Constantin Șerban Basarab și a lui Ștefan Petriceicu și testamenturile lor*, București, 1939, în AARMSI, s.III, t. XXI, 1939, p. 397. Pe acest "nepot de soră", așa cum îl numea într-o scrisoare, îl va ajuta să poarte corespondență, ca Domn, cu regele polonez Ioan Sobieski în 1679, vezi *D.I.R., Supliment II, partea 3*, doc. LXIV, p. 127.

[21] Credem că viitorul Domn, Șerban Cantacuzino, a venit la Pitești. Peste un an, toamna, cumpără de la Oprea logofăt, fiul lui Spilea din Pitești, un răzor de vie în Izvorani, zona Huma, lângă via tatălui său. Vezi *Catalogul..., vol. IX*, doc. 260.

[22] *Catalogul..., vol. VIII*, doc. 264.

Nu știm dacă mai trăia tatăl adoptiv, Neagoe, logofăt în Târgoviște încă din 1617[23], și nici în ce relații era Vodă cu el. Știm însă că aproape toată domnia Constantin Șerban Basarab l-a avut ca mare paharnic pe fratele lui după mamă, fiul lui Neagoe deci, Radu Mihail-Tântăveanu[24]. Potrivit Divanului din 14 mai, acest frate nu se afla la sfințirea de la Pitești. Și poate că la praznic venise și sora lor comună, Alexandra, fiica naturală a lui Neagoe și a Elinei[25], împreună cu cele două fete ale ei, Elina și Neacșa[26]. Există posibilitatea ca la Pitești să sosească și Ana (Ancuța), sora mai mare după tată, de aproximativ 60 de ani în 1656, prima fată a domnitorului Radu Șerban. Aceasta revenise în 1640 din exilul vienez cu o fată, Ilinca (Elena), „sărace și lipsite de toate"[27]. Născută în 1624, și răposată pe la 40 de ani, această Ilinca (Elena), domnișoară de salon, educată la Viena, care își redacta în latinește scrisorile, putea deveni prima Doamnă prin soțul ei, Istrate Golescu-Leurdeanu[28], favorit, într-un timp, al lui Matei Basarab care, după moartea fiului său, căuta febril pe cine să-i urmeze în scaun. Acest Istrate, piteștean prin locația Goleștilor neamului din care se trăgea după mama lui de-a doua, Vișa Golescu, proprietar de vii în Ștefănești[29], avusese ghinionul să cadă în dizgrația fostului Domn, se refugiase la Poartă și revenise sub Constantin Șerban care-l reabilitase și-l pusese mare postelnic în prima jumătate de an a domniei lui. La 13 mai 1656 îl găsim cu siguranță la Pitești[30], degradat, dar tot postelnic, lângă tatăl său evocat mai sus, reabilitat și el de Vodă, Stroe Leurdeanu. Oricum, avem siguranța că fratele vitreg al Domnului, Basarab, fiul legitim al lui Radu Șerban, murise prematur și deci nu poate fi luat în calcul la o eventuală prezență la Pitești[31]. În numărul viitor vom coborî, pe baza documentelor și a sugestiei neutre, printre clerul înalt din Muntenia, în special din județele Argeș și Muscel, prezent obligatoriu la marea sfințire de la Pitești.

Biserica domnească Sf. Gheorghe din Pitești, ctitori C-tin Șerban și Doamna Bălașa (1656)

[23] Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p.291. Neagoe era bărbatul Elinei încă de pe timpul lui Radu Șerban, *Ibidem*, p. 297.

[24] Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 234. Așadar, Elina, ibovnica domnitorului Radu Șerban, pusese celor doi băieți, unul cu Vodă, amândouă prenumele lui. Tântăveanu de la faptul că Domnul îi dăruise Tântava natală, comună amândurora ca timp liniștit al copilăriei, sat dat la rându-i mamei lor de către Radu Șerban, și pe care-l va pierde în 1662 în favoarea Tismanei. În 1659 îl găsim în Alba Iulia, alături de fostul Divan refugiat aici, semnând cu toții un zapis de supunere până la moarte în fața lui Constantin Șerban, vezi Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p. 296.

[25] Existența acestei surori vitrege cu care a copilărit sora viitorului mare paharnic Radu Mihail-Tântăveanu este semnalată de către P. P. Panaitescu în *Sfârșitul lui Constantin Șerban Cârnul*, „Revista Istorică", nr.1-3, 1927, p. 60. Când va ajunge Domn, fratele Constantin Șerban îi va dărui satul ilfovean Culcații de Sus, vezi și Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p. 299, unde aflăm că în 1680 Alexandra deja răposase.

[26] Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, p. 299-300, unde mai aflăm că Elina, nepoata Domnului Constantin Șerban după soră, a avut doi fii, Arsenie și Constantin din Mihăiești, județul Muscel. Elina aceasta, menționată "Ilinca din Mihăiești", deja răposată în 1688, a fost fata logofătului Dragomir din satul Câlcești, județul Gorj. Așadar, știm că sora Domnitorului, Alexandra, a trăit căsătorită în Câlceștii Gorjului. Accidental sau nu, în 1623 un piteștean, Barbu, fiul lui Arsenie slujer din Pitești, era în pâră cu un Stanciu, logofăt din Câlcești, proprietar la Topoloveni (Vițichești), vezi *D.I.R. B., sec. XVII, vol.IV*, doc. 315.

[27] Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 206. Ana, împreună cu fata ei, Elena, sora răposatului din 1654, Mihai, se aflau la Târgoviște în 9 septembrie 1656, Vodă transmițând Împăratului german (citește austriac) și salutările lor, vezi Nicolae Iorga, *Studii și documente, vol. IV*,doc. LXXXI, p. 245. Stăteau în capitală nu neapărat de nevoie – Matei Basarab le dăduse „de hrană" fostele moșii ale lui Mihai Viteazu, deoarece Ana era văduva fiului aceluia, Nicolae Pătrașcu, cârn și el, adică însemnat la nas, operație coercitivă făcută chiar de socrul lui, Radu Șerban, pe când erau dușmani – ci în virtutea serviciului lui Istrate Leurdeanu, soțul Elenei, postelnic la Curte. Pe toți aceștia îi întâlnim și anul următor, la Târgoviște, în 22 august, vezi *Catalogul..., vol. IX, 1657-1659*, doc. 218. În 1668 Ana(Ancuța) răposase deja împreună cu fiica ei, Ilinca, vezi actul din 7 februarie în Nicolae Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902, p. 72-75.

[28] Matei Basarab a vrut chiar să-l omoare. Înștiințat de o fetiță care auzise hotărârea, Istrate Leurdeanu fuge din țară și se ascunde la turci. Va muri ucis pentru trădare de către Mihnea al III-lea (cel Rău), care i-a luat toată averea, vezi *Catalogul..., vol. IX, 1657-1659*, doc. 598. Este ctitorul mănăstirii Ciutura, Dolj.

[29] *D.R.H. B., vol. XXXI*, doc. 87, 89.

[30] Bătrână și fără copii, Nedelea Comisoaia donase vii la Ștefănești nu numai Elinei Cantacuzino, verișoara ei, dar și nepoatei ei, Ilinca, fata Ancăi, verișoara ei. Așadar, Istrate Golescu-Leurdeanu se simțea și mai legat, prin posesiunea soției lui, de arealul piteștean, vezi Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p.398.

[31] Ștefan D. Grecianu, *op.cit.*, vol. II, p. 333.

Constantin Brâncoveanu, domn martir în numele credinței și apărării creștinismului răsăritean

lt. col. (rtg.) Ion STAN

1. Viața domnitorului. La 15 august 1654 se naște Constantin Brâncoveanu, originar din vechea și bogata familie boierească a Brâncovenilor, înrudită cu familiile Basarabilor (domnul Matei Basarab) și cea a Cantacuzinilor, nepot al domnitorului Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești între 1676-1688, pe timpul domniei sale tipărindu-se Biblia în limba română, cunoscută sub denumirea de Biblia de la București.

Constantin Brâncoveanu (1688–1714)

Pe timpul domniei lui Antonie din Popești (1669-1672), tânărul boier Constantin Brâncoveanu dobândea la Curtea Domnească titlul de paharnic, unde se făcuse remarcat prin noblețea, destoinicia și blândețea sa. Ulterior avea să-și câștige și titlul de Logofăt. În anul 1674, Constantin Brâncoveanu se căsătorește cu Maria (Marica), nepoata de fiu (Neagoe) a domnitorului Antonie din Popești, cu care a avut patru fii: Constantin, născut 1683, Ștefan – 1685, Radu – 1690 și Matei – 1697 sau 1698, nume dat în memoria domnitorului Matei Vodă Basarab, și șapte fete: Stanca, 1676, nume dat în memoria bunicii din partea tatălui, Maria – 1678, Ilinca – 1682, Safta – 1686, Ancuța – 1691, Bălașa – 1693 și Smaranda – 1696.

2. Urcarea pe tron și domnia. Pe 29 octombrie 1688 moare Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești din 1678, iar la 23 noiembrie 1688, urcă pe scaunul domnesc nepotul său Constantin Brâncoveanu, care va avea cea mai lungă domnie din câte a găzduit Curtea Domnească din București, fiind denumit și Prințul Aurului. Venirea la putere s-a făcut pașnic, prin voința unanimă a marilor boieri. Acest lucru s-a făcut în mare taină, împreună cu patriarhul Dionisie Seroglanul, care-i zicea și Muselinul, rudă cu familia Cantacuzinilor, fiind de față și Vlădica Teodosie, Mitropolitul Țării Românești, pentru a nu merge la Poarta Turcului.

Domnia a fost preluată pe timpul războiului turco-austriac. Delegații care au fost la Viena pentru a negocia tratatul cu austriecii, convingându-i că domnitorul țării lor nu este prietenul austriecilor, au propus ocuparea Țării Românești de către trupele austriece. În această situație, Constantin Brâncoveanu cere ajutor tătarilor, reușind în acest fel să-i respingă pe invadatori. În timp ce aceștia se retrăgeau a avut loc lupta de la Zărnești (1690) unde armata generalului austriac Heisler a fost învinsă, generalul fiind luat prizonier. Între timp au venit și trupele turcești care au intrat în Transilvania. Pe durata domniei sale, în anul 1709, Suedia a atacat Rusia, cu ajutorul cazacilor. Regele suedez deși învins la Poltava, începe discuții cu turcii, cerându-le să declare război Rusiei, ceea ce s-a întâmplat în 1710. În fața declarației de război a Turciei, Petru cel Mare a dat o proclamație către creștinii ortodocși români, bulgari, sârbi și greci, spunându-le că îi va elibera de păgâni. Proclamația lui Petru cel Mare i-a făcut pe turci să realizeze că Rusia se anunță un adversar mai periculos decât Austria, trimițând armate contra rușilor. Cu această ocazie, turcii l-au pus domn pe tronul Moldovei pe Dimitrie Cantemir, cerându-i să-l prindă pe Constantin Brâncoveanu și să-l aducă la Constantinopol. Între timp, turcii l-au acuzat pe Constantin Brâncoveanu de trădare pentru gestul spătarului Toma Cantacuzino de ocupare a Brăilei împreună cu rușii, și când au ajuns și niște scrisori adresate de Constantin Brâncoveanu țarului, au hotărât să-l mazilească și să-l omoare.

3. Mazilirea și martiriul Brâncovenilor. În ziua de 24 martie 1714, înaintea sărbătorilor Paștelui, trimisul turcilor a sosit la București și l-a anunțat pe domnul Constantin Brâncoveanu de mazilire, punându-i pe umăr o basma neagră și cerându-i să-l urmeze la Constantinopol cu toată familia. Sperând să scape de moarte, mazilitul a mers la Sultan, așa cum i s-a cerut. A fost întemnițat cu toată familia la Șapte Turnuri și a fost torturat să spună unde își ținea toată averea. După luni întregi de temniță grea, în ziua de 15 august 1714, când creștinii prăznuiau Adormirea Maicii Domnului, ziua în care împlinea 60 de ani, Brâncoveanu a fost adus cu cei patru fii ai săi și cu sfetnicul Ianache Văcărescu (ginerele) la Yahi Kaski pe malul Bosforului, în fața sultanului Ahmed al III-lea, a vizirului Gun Ali, dar și a reprezentanților diplomatici ai Franței, Angliei, Austriei, Rusiei, Poloniei, Olandei și Suediei, invitați în chip osebit la crudul spectacol.

Decapitarea s-a făcut începând cu fiii domnitorului, în ordinea vârstei, a sfetnicului Ianache Văcărescu, ultimul fiind chiar domnitorul Constantin Brâncoveanu, care a plecat capul înaintea gâdelui, și și-a așezat capul pe butuc. Decapitarea s-a produs cu o oră înainte de amiază și ar fi durat doar o jumătate de oră. Potrivit cronicilor din acea vreme, Brâncoveanu, înaintea decapitării fiilor săi, le-a grăit: „Stați tare și bărbătește, dragii mei, să nu băgați seamă de moarte. Priviți la Hristos, Mântuitorul nostru, cât a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocări a murit. Credeți tare în aceasta și nu vă mișcați și nici vă clintiți în credința voastră pentru lumea aceasta". Trupurile decapitate au fost aruncate în Bosfor a doua zi. Câțiva pescari creștini le-au găsit și le-au îngropat în mănăstirea grecească de pe muntele Haki, unde domnitorul făcuse numeroase danii.

În 1720, doamna Maria (Marica) a adus în țară rămășițele acestor martiri și le-a depus pe ascuns, sub o lespede în Biserica „Sfântul Nou" din București. La 21 martie 1931, de Ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena, Pariarhul României, Elie Miron Cristea, a luat inițiativa reînhumării osemintelor martirilor care fuseseră descoperite de către un cântăreț, în timp ce curăța candela de argint de deasupra lespezii din interiorul bisericii „Sfântul Gheorghe Nou". Din citirea celor scrise pe candelă reieșea că acele oseminte aparțin domnitorului Constantin Brâncoveanu, celor patru fii, Sfetnicului Ianache, precum și data de 12 iulie 1720. P.F. Patriarh Miron Cristea i-a făcut voievodului în acea zi o slujbă de înmormântare. În anul 2014, osemintele au fost așezate într-un sicriu de argint și duse în Paraclisul Patriarhal, pentru a li se face pomenirea după datina ortodoxă.

Pe timpul domniei sale, domnitorul Constantin Brâncoveanu s-a preocupat îndeaproape de dezvoltarea culturii, artelor și învățământului, vorbindu-se chiar despre un stil brâncovenesc. A construit din averea proprie mănăstiri ca: Hurezi, județul Vâlcea, Sfântul Gheorghe Nou, București, Sâmbăta de Sus și Făgăraș, județul Brașov. Pe vremea lui au funcționat două tipografii, la Snagov și Buzău. Pe durata domniei sale au fost ridicate palatele de la Potlogi și Mogoșoaia. În 1693 înființează Academia de la Sfântul Sava. În 1714, domnitorul a bătut o medalie cu chipul său și Stema Țării Românești. Pentru activitatea diplomatică, apărarea țării și a creștinismului ortodox și pentru cinstirea memoriei domnitorului, Biserica Ortodoxă Română i-a canonizat în anul 1992 sub numele de Sfinții Mucenici Brâncoveni, având ca zi în calendar ziua de 16 august. La mănăstirea Văratec se găsește un monument cu bustul domniței Safta Brâncoveanu, chiar în incinta mănăstirii.

În anul 2013, pe locul unde a avut loc martiriul s-a pus o placă comemorativă. Anul 2014 a fost declarat Anul martirilor Brâncoveni și al Sfetnicului Ianache Văcărescu, în semn de recunoștință la împlinirea a 300 de ani de la martiriul Brâncovenilor.

Evreii din Pitești în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (III)

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Rezoluția nu a fost pe placul tuturor reclamanților, șase persoane fiind chemate în fața Consiliului permanent al Comunei urbane Pitești. Se pare că nici această instituție nu a soluționat diferendele, pentru că s-a păstrat și reclamația depusă Comitetului permanent al județului Argeș, din 13 octombrie 1871. Această ultimă instituție a hotărât să rămână în funcție epitropii aleși. De asemenea, a hotărât: *„comunitatea israelită să-și administreze interesele cultului lor prin contribuțiuni separate, conform articolului 12 din legea comunală"*[1].

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a cerut primarului Piteștiului, la 17 februarie 1901, să specifice cu cât contribuie comuna la plata bisericilor din Pitești, precum și câte comunități evreiești sunt, câți rabini au și pe cât timp sunt angajați și care sunt numele acestora.

La 19 februarie 1901, primarul Piteștiului este informat că în oraș se află o singură comunitate de israeliți, fără rabini, cu un singur haham, pe numele lui, Hascal Wechsler, care îndeplinește o funcție de psalt la templu, fără contract[2]. Se pare că această comunitate ebraică din Pitești aparținea ramurii așkenaze[3], după idiomul germanic pe care îl folosea.

În ceea ce privește femeia de origine ebraică, aflăm că este negustoreasă, plecată de multe ori din localitate la diversele târguri sezoniere, pentru a-și desface produsele. De asemenea, este o bună mamă, având mulți copii, populația evreiască având cel mai mare spor natural din întreaga comunitate piteșteană. În treburile publice, ale conducerii comunității, respectiv ale alegerilor de epitropi, femeile lipsesc. La Arhivele Statului Pitești s-au păstrat listele cu numele și semnăturilor participanților la alegerile de epitropi care au avut loc de-a lungul timpului, observându-se, însă, absența femeilor dintre aceștia. De altfel, nu participau toți evreii la aceste alegeri, ci doar anumiți reprezentanți, selecționați după vechimea lor în oraș și după prestigiul social al acestora. Numărul maxim de alegători s-a ridicat la 87 în anul 1871, deși, din statistici, a reieșit un număr mult mai mare al familiilor evreiești din oraș.

În ceea ce privește vârsta la căsătorie, în 1865 s-a înregistrat o cerere de căsătorie între Iancu Barahu, *speculant*, de 29 de ani și *demoasela* Șuva, de 16 ani[4]. Este o singură cerere păstrată, insuficientă pentru a trage concluzii despre vârsta fragedă la care se căsătorea fetele etniei ebraice[5].

Referitor la situația economică a evreilor din Pitești din epoca studiată, date interesante se pot desprinde din analiza registrului cu *„Falimente între 1895-1918 în Argeș"*[6]. În intervalul studiat au fost înregistrate 22 de falimente ale comercianților evrei dintr-un total de 109 falimente. Din studierea datelor oferite de acest registru a reieșit o parte din activitățile cu care membrii comunității ebraice se îndeletniceau. Astfel, erau activități de mic negoț cu diverse articole: mărunțișuri, sticlărie, *„modistărie"*, *„făinărie"*, bijuterii, dar și mici ateliere de manufactură, de confecționat mobile, încălțăminte, tinichigerie

etc.[7] De asemenea, evreii din Piteşti s-au implicat în epoca modernă şi în domeniul divertismentului. Astfel, în 1909, un evreu, pe nume Braun, era proprietarul unui cinematograf situat în apropierea Hotelului Dacia. Spectacolele de cinema se bucurau de un mare succes în rândul piteştenilor pentru că se organizau câte trei reprezentaţii duminică seara, proprietarul fiind nevoit să împrumute scaune de la hotelul din apropiere, stârnind invidii printre proprietarii de alte localuri de distracţii din oraş[8].

d) Evoluţii şi frământări în sânul comunităţii ebraice din Piteşti în epoca modernă

Divergenţele din interiorul comunităţii ebraice erau alimentate de două situaţii: alegerea epitropilor şi taxa specifică asupra cărnii, reclamată întotdeauna autorităţilor ca fiind prea mare. După o sesiune de alegeri de epitropi, aşa cum s-a prezentat anterior, urma invariabil contestarea celor aleşi, chiar de coreligionarii lor, într-un număr mai mic sau mai mare, de la caz la caz. Aceste reclamaţii erau adresate administraţiei locale, recte primarului, iar dacă soluţia acestuia nu era pe placul reclamanţilor, plângerile ajungeau la instanţele superioare: prefectură sau chiar minister. Atunci când primarul încerca să intervină, pe cale administrativă, în favoarea reclamanţilor – de exemplu să reducă taxa pe carne – intervenţia liderilor ebraici era foarte promptă. Pe de o parte, se făceau presiuni asupra revoltaţilor evrei, mergând până la ameninţarea cu expulzarea[9]; pe de altă parte, autorităţile locale erau învinuite că încalcă autonomia religioasă a comunităţii ebraice.

La 5 iunie 1867 o parte din evrei se plânge primarului că este foarte scumpă carnea de miel, 1 leu şi 16 bani. Referindu-se la prevederile religiei mozaice, conform cărora adepţii acestui cult trebuie să consume doar carne sacrificată de un haham (măcelar israelit), aceştia afirmă: *„numai noi suntem sub jug de suferim cele mai mari greutăţi despre partea cărnii. Nu mai putem suferi acele greutăţi că rămânem şi fără haine pe noi. Sunt mai mulţi săraci care n-au ce să mănânce în casă"*[10].

O adevărată oglindă a vieţii cotidiene a comunităţii evreieşti din oraşul Piteşti o constituie un memoriu din 1867, semnat de Iacov Ferber, un locuitor al oraşului, probabil un negustor, şi adresat primarului Piteştiului[11]. Memoriul se întinde pe mai multe pagini, cuprinde foarte multe citate din Biblie (Psalmi) şi este o pledoarie în favoarea săracilor din comunitatea israeliţilor, cerând ca taxa asupra cărnii să se plătească diferenţiat în funcţie de veniturile fiecărui evreu. Autorul propunea chiar ca evreii săraci să fie scutiţi de plata acestei taxe şi arăta că monopolul asupra cărnii apasă greu asupra populaţiei sărace israelite din oraşul Piteşti. Acest monopol, arată autorul memoriului, se numeşte *gabelă* şi există în toate oraşele mari în care trăiesc evrei. Se arată că în alte oraşe, inclusiv în capitală este în folosul săracilor, pe când în Piteşti este în defavoarea acestora. Rolul gabelei este complex şi contribuie practic la conservarea individualităţii comunităţii israelite. Astfel, din gabelă (*gubelă*) se plăteşte un rabin pentru a ridica moralul populaţiei şi mai ales *„sărmanii sunt demoralizaţi"*. Şcoala publică, care *„iluminează copilaşii săracilor în limba evreilor, română şi germană"* este întreţinută tot din această taxă care este, aşadar în avantajul copiilor săracilor, pentru că bogaţii îşi trimit copii la şcoli private. Alte întrebuinţări ale gabelei sunt pentru întreţinerea unui spital de care beneficiază mai ales oamenii sărmani din comunitatea israelită şi pentru plata hahamului.

Spre deosebire de această organizare care i se pare firească autorului, în Piteşti, *„populaţia este formată din mai mulţi săraci decât avuţi, de nici un rabin, nici Şcoală publică, nici spital nu au; ei au numai un haham"*[12]. Astfel, *„în oraşul Piteşti, comunitatea israelită fără Rabin se demoralizează; şcoală publică ca să se ilumineze copiii lor în limba ebraică nu le trebuie, sunt convinşi că ei sunt singuri destul de iluminaţi de toate, ei sunt singuri demni de a da o creştere mai bună copiilor lor, căci nu se mai găsesc nici profesori buni; spital nu le trebuie sub cuvânt că de a merge cineva la spital este contra onoarei (...) căci în comuna israelită din oraşul Piteşti sunt toţi avuţi şi onorabili"*[13]. Autorul se întreabă retoric: *„onorabila comună nu are de nici unele din cele de mai sus, şi atunci de ce sunt atât de împovăraţi de monopolul asupra cărnii şi în loc (...) de a se bucura de îmbelşugare, din contră, copilaşii săracilor trebuie sărmanii mititei să sufere a fi sau nemâncaţi sau despuiaţi!?"*[14].

Comunitatea piteşteană dispunea de un haham, o *„Biserică* elegantă"[15] care datorează bani, bani care pot fi restituiţi doar de sărăcime, prin taxa asupra cărnii. Autorul arată că Bisericile israeliţilor au alte venituri obişnuite şi legitime pentru iluminare, reparare, cântăreţi şi ceauşi şi propune să se plătească datoriile din aceste venituri, *„fără a se sugruma sărăcimea"*[16]. *„Partida minorală a evreilor din Piteşti, reprezentată şi de autor, Iacov Ferber, doreşte ca Biserica să nu mai trebuiască să fie datoare, fără să li se arate socotelile"*[17]. În continuare, autorul reclamaţiei enumeră condiţiile pe care trebuiau să le îndeplinească alegătorii: să plătească dări către comunitate, să fie cumpărător de carne de la hahamul comunităţii[18]. Din păcate, în documentele păstrate nu s-a păstrat şi deznodământul acestui episod, dar este irelevant, în acest context fiind interesantă reconstituirea atmosferei din interiorul comunităţii ebraice, care nu relevă „unitatea de monolit" atribuită acesteia şi percepută astfel din exterior.

Alte reclamaţii din rândul comunităţii israelite se referă la retragerea *„jeţului"* (jilţ) din sinagogă de către noul epitrop Leibu Blancu lui Bercu Iacovitz, deşi *„biserica (sinagoga) este făcută din banii noştri săraci"*[19], fără ca unul din epitropii respectivi *„să scoată un galben sau doi bani"*[20]. Concluzia reclamantului este aceea că epitropii nu au dreptul de a avea câte un jeţ în biserică. Bercu Iacovitz susţine că a dat şapte galbeni şi jumătate pentru a acoperi datoria de 500 de lei pentru *biserică* deşi vine de 3-4 ori pe zi la *biserică*[21].

Elita evreilor din Piteşti era alcătuită, conform autorului memoriului, din industriaşi şi comercianţi. Industriaşii, *„care sunt totdeauna statorniciţi oraşului, trebuie să mănânce în toate zilele carne, căci altminterea nu pot munci"*[22], ca urmare ei sunt cei mai mari consumatori de carne şi trebuie să plătească taxele cele mai mari. Comercianţii sunt *„mai mult pe afară prin ţară şi bâlciuri"*, deşi sunt familişti şi familiile lor sunt în oraş, *„în loc de a cumpăra carne fac economie după cum este cunoscuta sexului femeiesc"* de a respecta moda. În familiile negustorilor sunt multe femei care toată vara sunt cu marfa „pe afară prin bâlciuri"[23]. Concluzia era că aceştia nu cumpără carne şi, deci, nu contribuie la susţinerea comunităţii prin taxele specifice[24].

Autorul propune construirea unei băi, căci conform preceptelor religioase, credincioşii, *„înainte de a pomeni numele lui Dumnezeu, trebuie mai întâi să se curețe"*[25]. Conform autorului, *„după religiunea israelită este mai urgentă a avea populaţiunea o baie decât o biserică"*, pentru că *„Biserica poate fi orice casă în care se pomeneşte numele lui Dumnezeu"*[26]. Evreii din Piteşti vor dispune şi de o baie şi de o sinagogă. Potrivit unei statistici din 1884, în Piteşti existau 16 lăcaşuri de cult, unul din acestea fiind destinat israeliţilor. Aceştia aveau o sinagogă în culoarea de negru, construită, după cunoştinţa autorului, în 1865; dispunea de doi preoţi şi un servitor. Veniturile veneau din chiria *jeţurilor din Biserică* şi din ofranda de la Sărbători şi din o parte a taxei pusă asupra cărnii şi tăierea păsărilor.

Un alt exemplu al disensiunilor din cadrul comunităţii ebraice din Piteşti se înregistrează şi cu ocazia alegerilor din 1902 a comitetului comunităţii israelite din oraş. Astfel, la 28 iulie 1902 au avut loc alegeri, repetate la 4 august 1902. Bineînţeles că au fost reclamaţii către Primarul Piteştiului constatându-se *„nereguli în alegerile din 4 august 1902"*[27] de către o facţiune evident nemulţumită de rezultatul acestor alegeri. Astfel, se reclama faptul că ultimele alegeri s-au făcut fără *„să se fi lansat afişe de convocare către alegători în Sinagogă şi în alte localuri publice, conform art. 30 din Statutul acestor alegeri"*[28]. Principalul *vinovat*, în opinia autorului reclamaţiei către primar, era Israil Braunstein, care, nefiind câştigător la alegerile din 28 iulie 1902 şi nici alţi candidaţi *„agreaţi de dânsul"*[29] a încheiat un Proces-verbal în localul din curtea Sinagogii, respectiv în Şcoala israelită, „prin care, cu de la sine putere, declară în numele obştii că anulează alegerea din 28 iulie şi îi proclamă aleşi pe I. Braunstein şi alţi şase agreaţi de dânşii, în locul lui Dr. Florian şi a altor şase aleşi la 28 iulie"[30]. Israil Braunstein este incriminat pentru că, dorind să legitimeze alegerile din 4 august, „a alergat pe la casele din oraş şi a adunat semnături, iscălind mai multe persoane care au lipsit din oraş şi iscălind el însuşi pe alţii care nu ştiau să scrie"[31]. Autorul memoriului către primar enumeră persoanele „semnate" care au lipsit din oraş în intervalul 3-5 august (unul dintre „semnatari" lipsea din localitate de un an, mutându-se la Slatina!)[32]. Alte nereguli semnalate se refereau la faptul că în Procesul-verbal incriminat se spunea că au fost prezenţi 83 de alegători, semnate fiind doar 25 de persoane[33].

Micile disensiuni care existau în interiorul societăţii piteştene erau şi general umane: în 1837 evreul Haim se plânge magistratului (primarului) oraşului, pentru o „datorie de bani" din partea lui Nae Furduescu, iar în 1910 mai mulţi locuitori reclamă primarului pe un vecin al lor pentru tulburarea liniştii publice. Se arată în reclamaţie[34]: *„un evreu cu numele de Zamfir Şerman, de meserie dogar, din str. Sf. Vineri, nr. 6, prin meseria lui sgomotoasă ne turbură în continuu liniştea de la orele 5 dimineaţa şi de multe ori până la orele 9 şi chiar 11 noaptea, în aşa măsură încât noi, vecinii, am ajuns la culmea răbdării toleranţei şi indulgenţei. Pentru acest meseriaş nu există nici duminică, nici sărbători, căci, în sărbătorile evreieşti pune de lucrează români, iar în cele româneşti lucrează el cu fiul său"*. Se arată mai departe în plângere că *„din cauza bocănelilor am ajuns de nu ne mai înţelegem vorba în casă, copii şi soţiile au devenit nervoşi, un ceas peste zi noi nu ne mai putem odihni, am decăzut aproape în boala insomniei"*. Alte motive de nemulţumire erau: *„odăile nu le putem aerisi ca să nu pătrundă fumul de la focul de surcele şi gunoaie pentru încălzitul doagelor, din cauza zgomotului ne părăsesc chiriaşii"*. Soluţia propusă era *„mutarea dogarului"* arătându-se că este şi o *„chestie de frumuseţe şi igienă ca în str. Sf. Vineri, aproape în centrul oraşului, să dispară doage şi buţi puse la stradă"*[35].

În răspunsul arhitectului oraşului, Bacria Cutănescu, se arată că articolul 13 din Regulamentul comunal *„nu opreşte aşezarea industriilor lemnoasă, strungărie şi dogărie chiar în ocolul 1"*. Totuşi, se găseşte un temei legal pentru strămutarea dogarului şi anume articolul 29, din acelaşi regulament, care *„nu permite depozitul de materiale lemnoase în ocolul 1"* (centrul oraşului). Soluţia este somaţia adresată lui Zamfir Şerman ca în 15 zile să se strămute în altă stradă sau va fi dat în judecată. Răspunsul dogarului a fost acela de a i se îngădui să plece după doi ani, când îi expiră contractul de închiriere, pentru că este *„sărac şi împovărat de familie"*[36]. Care a fost soarta dogarului, nu mai reiese din documente, dar ne putem imagina că s-a adoptat o soluţie de compromis, prin care să fie conciliate şi interesele economice şi familiare ale meseriaşului şi protejarea liniştii locuitorilor din acea zonă centrală a oraşului Piteşti, de la începutul secolului al XX-lea.

Relativ la împământenirea evreilor, în epoca studiată s-a înregistrat o recomandare a Consiliului comunal pentru parlamentul României vizând împământenirea unui localnic de religie mozaică. Din punct de vedere al naţionalităţii, unii piteşteni de religie iudaică erau deja cetăţeni români, iar alţii erau supuşi ai unor state străine, vecine sau nu.

NOTE

[1] Ibidem. Prefect al judeţului Argeş era Mihai Vasilescu.
[2] DGAS, filiala Argeş, *fondul Primăria Piteşti*, ds. nr. 5/1901, f. 5.
[3] „*Askenaz* şi *Sefard* reprezintă numele a două ţări îndepărtate, menţionate de *Biblie*, pe care evreii din Evul Mediu le-au aplicat Germaniei, respectiv Spaniei. Cele două rituri diferă prin liturghie, anumite obiceiuri şi pronunţarea limbii ebraice. Ele corespund, pe de o parte, schematic, comunităţilor Europei occidentale şi Europei orientale, iar, pe de altă parte, comunităţilor din bazinul mediteranean", apud Eisenberg, Josz, o*p. cit.,* p. 158.
[4] DGAS, filiala Argeş, *fondul Primăria Piteşti*, ds. 15/1865, f. 120.
[5] *Talmudul*, monumentala operă colectivă care stabileşte *învăţăturile* pentru evrei, a stabilit şi un model de viaţă pentru evrei, care „a orânduit în mod echitabil activităţile omului între slujirea lui Dumnezeu şi viaţa de familie şi socială", apud Eisenberg, Josz, o*p. cit.*, p. 136. Potrivit aceleiaşi surse, „bărbatul trebuie să se căsătorească tânăr – în principiu, la 18 ani – şi să aibă mulţi copii. El trebuie să-şi facă soţia fericită şi să cheltuiască mai mulţi bani pentru îmbrăcămintea ei decât pentru a lui. Nu trebuie să-şi conducă familia tiranic. E dator să-i înveţe pe copiii săi Tora şi o meserie", *Ibidem*, p. 136.
[6] DGAS, filiala Argeş, fond „Tribunalul Argeş, judecătorul sindic ", *Registrul falimentelor între 1895-1941 în Argeş.*

[7] Vezi anexa „*Tabelul cu falimente*".
[8] DGAS, *fondul Primăria Piteşti*, ds. 4/1909, f.23.
[9] Printr-o circulară a ministrului de interne din 21 martie 1867 (ministru I. C. Brătianu) cerea prefecţilor să ia măsuri împotriva străinilor şi „vagabonzilor" care nu aveau acte, domiciliu şi ocupaţie.
[10] DGAS, *fondul Primăria Piteşti*, ds. 10/1866/1871, f. 23.
[11] Ibidem, f. 116-122.
[12] Ibidem, f. 117.
[13] Ibidem.
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.
[17] Ibidem.
[18] Ibidem.
[19] Ibidem.
[20] Ibidem.
[21] Ibidem, f. 20.
[22] Ibidem.
[23] Ibidem.
[24] Ibidem.
[25] Ibidem.
[26] Ibidem.
[27] Ibidem, ds. 3/1902-1903, f. 148.
[28] Ibidem.
[29] Ibidem.
[30] Ibidem.
[31] Ibidem.
[32] Ibidem.
[33] Ibidem.
[34] Ibidem, ds. 13/1910, f. 23.
[35] Ibidem.
[36] Ibidem.

Învăţământul din Piteşti în anii Primului Război Mondial (1914-1918)

prof. drd. Constantin VĂRĂŞCANU

Declanşarea primei conflagraţii mondiale la 15/28 iulie 1914 a surprins oraşul Piteşti în plină modernizare[1], proces care a continuat parţial şi în sistemul de învăţământ local în perioada neutralităţii (1914-1916)[2].

Iată cum era descrisă în anul 1915, într-un articol din „Gazeta Ialomiţa", baza materială a liceului „Ion C. Brătianu" în urma unei vizite făcute de membrii societăţii corale „Freamătul", al cărei fondator era chiar C. Albu, profesor de muzică al liceului la acel moment: „... au fost primiţi de dl. director I. Cuţui şi de secretarul şcoalei I. Nenciu. Au vizitat cu de-a amănuntul laboratorul, sala de desen, sala de muzică, cinematograful liceului, biblioteca şi sălile de clasă. S-a admirat mult biblioteca liceului, care e foarte bogată şi între donatorii căreia strălucesc mai multe nume ilustre, alături de al regretatului profesor G. Ionescu-Gion. S-a admirat, de asemenea, mobilierul făcut din cotizaţiile elevilor şi care e din cele mai nouă modele"[3].

Ca parte a procesului de modernizare a urbei, tot în perioada neutralităţii, au luat fiinţă noi unităţi şi secţii de învăţământ. La începutul anului şcolar 1915-1916, Ministerul Instrucţiunii Publice a decis înfiinţarea unei secţii pedagogice pe lângă Liceul „I.C. Brătianu", propunându-se la început funcţionarea unei clase a V-a. Ca director al acestei secţii pedagogice a fost numit Nae G. Dumitrescu, profesor de geografie, iar cursurile au fost predate în cea mai mare parte de profesorii liceului „I.C. Brătianu", care au efectuat orele mai mult gratuit[4]. Începând cu data de 1 octombrie 1915 s-a înfiinţat în oraş şi Şcoala Normală de Învăţători, mai apoi de învăţătoare cărora trebuia să li se asigure spaţiile de desfăşurare a procesului instructiv-educativ, la început funcţionând în localuri închiriate[5]. Ulterior, în anul 1916, a luat fiinţă Şcoala Profesională a CFR, astăzi Liceul Mihai Viteazul din Piteşti[6].

Ca şi în anii antebelici, membrii comunităţii locale au continuat să sprijine învăţământul oraşului Piteşti. Un gest deosebit a fost făcut de către Constantin Cristescu, din strada Şerban Vodă nr. 170, care în 1916 a donat suma de 140.000 lei, pe care Comisia interimară i-a folosit pentru „lărgirea actualului azil de infirmi" şi pentru construirea localului Şcolii de fete nr. 3 din oraş. Şi de data aceasta, fiind o sumă importantă, s-a luat acceptul Ministerului de Interne[7].

Pe fondul declanşării şi desfăşurării primei conflagraţii mondiale, desfăşurarea normală a cursurilor a fost afectată din cauza mobilizărilor parţiale de trupe pe care Ministerul de Război le-a ordonat în perioada neutralităţii. Spre exemplu, o parte din perioada anului şcolar 1914-1915, un număr însemnat dintre elevii liceului „Nicolae Bălcescu" din Piteşti au fost încorporaţi la 1 aprilie 1915, situaţia şcolară încheindu-li-se pe baza bimestrelor urmate până la încorporare[8].

După intrarea României în război, în noaptea de 14 spre 15 august 1916, clădirile unor instituţii de învăţământ au fost transformate în spitale ale armatei române, cum a fost cazul Şcolii primare de băieţi nr. 3[9] şi liceului Ion C. Brătianu[10].

În timpul primei conflagraţii mondiale, timp de doi ani, oraşul s-a aflat sub ocupaţia trupelor germane, perioadă de timp în care au avut de suferit cetăţenii oraşului dar şi instituţiile publice. Într-un document de arhivă este descrisă instalarea administraţiei militare germane în oraş: „12 noiembrie 1916, Consiliul Comunal al oraşului Piteşti a hotărât, faţă de împrejurimi, predarea oraşului spre a nu fi distrus de inamic, pentru care s-a constituit o comisie compusă din membrii acestui consiliu, care au rămas în localitate, şi din mai multe persoane cu vază..., în zilele de 13 şi 14 ale acelei luni, autorităţile au părăsit oraşul plecând în Moldova". Chiar din prima zi, la ora 9 dimineaţa Comandatura Germană nr. 272 s-a instalat în localul primăriei „fără să anunţe şi a permite spre a se putea căra arhiva, registrele şi birourile. Din această cauză cea mai mare parte din arhivă a fost distrusă [...] şi pusă pe foc, iar din mobilierul aflat a fost distrus sau furat până la plecarea lor din oraş, primăria fiind nevoită să închirieze un local. Localurile şcolilor 1,2,3 de băieţi, 1 şi 2 de fete, pedinte de primărie, care au fost rechiziţionate şi transformate în spitale şi cartiruiri, au suferit deteriorări importante, iar mobilierul a fost distrus. La fel s-a întâmplat şi cu clădirea şi mobilierul Şcolii de fete nr. 3, care era închiriat"[11].

Referitor la Şcoala primară de fete nr. 3 din Piteşti, într-un memoriu alcătuit de primărie în luna februarie a anului 1921 şi înaintat Ministerului de Interne, au fost descrise pagubele produse de ocupaţia militară germană: „Şcoala nr. 3 primară de fete ce avea local închiriat (de la profesoara Rizea Dobrescu-n.n.), a fost, de asemenea, ocupat în întregime pentru diferite birouri duşmane şi a distrus asemenea mobilierul şi a deteriorat imobilul"[12]. Afectat a fost şi localul Şcolii de meserii din Piteşti al cărui imobil a fost ocupat de Comandatura germană şi transformat în atelier de reparaţie a automobilelor[13].

După cum s-a arătat, în anii primului război mondial, activitatea învăţământului românesc, inclusiv cel piteştean a fost afectată profund. O dată cu decretarea mobilizării în 1916, în localul liceului a fost instalat spitalul Crucii Roşii, iar după invazia armatelor germane a rămas în întregime la dispoziţia acestora. Numai datorită grijii directorului de atunci (D. I. Ghimpa) s-a putut salva ceea ce era mai important din arhivă[14]. De semnalat aspectul că, în anii 1916-1917, Liceul „Nicolae Bălcescu" din Piteşti a funcţionat numai cu clasele I-VI (fără clase paralele), cuprinzând un total de 137 de elevi. Efectivele de elevi ale claselor erau foarte mici: clasa a V-a cu 6 elevi, şi un număr similar în clasa a VI-a. În anul şcolar următor, 1917-1918, existau clasele I-VII, cu divizionare la clasele I şi a II-a. Nici în anul şcolar 1918-1919 liceul nu a avut clasa a VIII-a. Abia în anul 1919, liceul a funcţionat cu un număr normal de clase (I-VIII)[15]. Cursurile, care până anul 1916 se desfăşurau şi dimineaţa şi după amiază, în timpul războiului, în condiţiile în care şcoala nu mai funcţiona în localul propriu, cursurile s-au ţinut numai într-o jumătate de zi[16].

Un alt caz a fost acela al Şcolii de meserii din Piteşti ale cărei cursuri au fost afectate de desfăşurarea războiului. Pentru anii 1917 şi 1918 nu a avut nicio promoţie de absolvenţi[17].

O perturbare notabilă s-a produs şi în ceea ce priveşte începerea anului şcolar. Conform prevederilor Legii Instrucţiunii din anul 1864 şi a modificărilor din anul 1865, anul şcolar debuta la 16 august şi se încheia la 15 august în anul următor, cursurile desfăşurându-se între 16 august şi jumătatea lunii iunie (14-15 iunie)[18]. În anul şcolar 1916-1917 cursurile liceului „Ion C. Brătianu" au început abia la 8 ianuarie 1917 cu puţini elevi şi profesori, în case particulare din str. Şerban Vodă. În anul următor liceul a funcţionat în alte case precum şi la şcoala primară „Nicolopol" (azi şcoala generală nr. 4), ambele pe bulevard. În anul şcolar 1918-1919 cursurile liceului s-au desfăşurat în localurile şcolilor primare nr. 2 şi 3 de băieţi (actuala şcoală generală nr. 3) şi nr. 1 de fete „Nicolopol", care le-au fost puse la dispoziţie numai dimineaţa. Abia în anul şcolar 1919-1920 cursurile au reînceput în localul propriu, care a reclamat numeroase reparaţii şi o nouă dotare a laboratoarelor, în urma daunelor şi jafurilor făcute de armata germană[19].

Ocuparea imobilelor de către armata germană, a determinat autorităţile locale să transfere cursurile în localuri închiriate şi să comaseze şcolile. A fost şi cazul Şcolii primare de băieţi nr. 3 care, în anul şcolar 1916-1917, alături de elevii Şcolii primare de băieţi nr. 2, au funcţionat în localul Şcolii primare de băieţi nr. 1 din str. I.C. Brătianu, iar în anul şcolar 1917-1918, în clădirea Şcolii primare de fete nr. 1 „Nicolopol" din bulevardul Elisabeta[20].

Sub ocupaţia militară germană, începând cu anul 1917, a funcţionat o singură şcoală primară de băieţi pentru întreaga comunitate a oraşului Piteşti. Personalul era alcătuit din următorii dascăli: Alexandrina Necşulescu (de la Şcoala primară de băieţi nr. 2), Eliza Stănescu Delar (de la Scoala primară de băieţi nr. 1), Valeria Mavrodineanu (de la Şcoala primară de băieţi nr. 2) şi Tatiana Bobancu (de la Şcoala primară de băieţi nr. 3). Cursurile s-au ţinut în localul şcolii nr. 2 de fete, pe jumătăţi de zile, în perioada 17 aprilie – 18 octombrie 1917, cu o întrerupere de la 6 iulie până la 6 august. În zilele de 21-24 octombrie 1917 au fost organizate examenele de absolvire a şcolii primare. Anul şcolar 1917-1918 a fost deschis în ziua de 5 noiembrie 1917, cursurile pentru şcoala primară ţinându-se cu acelaşi personal didactic şi în continuare în localul şcolii primare de fete nr. 2[21].

În instituţiile de învăţământ piteştean, numărul cadrelor didactice a scăzut simţitor. În timpul anului şcolar 1916-1917, liceul „I.C. Brătianu" a avut 9 cadre didactice, numeroşi profesori fiind mobilizaţi şi plecaţi pe front. O parte nu s-au mai întors niciodată la catedrele lor, făcând sacrificiul suprem pentru cauza naţională a unirii. Au fost cazurile profesorului Ion Cuţui, directorul liceului şi cel al lui Nenciu Ion, secretarul şcolii, care au căzut în luptele din anul 1916[22]. Originar din judeţul Mehedinţi, Ion Cuţui, la data decretării mobilizării (august 1916) a fost numit comandantul companiei a 7-a din Batalionul II al Regimentului 44 Infanterie, dublura Regimentului 4 Infanterie. A murit eroic în ziua de 13 octombrie 1916 în luptele din Munţii Coţi, în zona comunei Boişoara, judeţul Argeş, fiind avansat post-mortem la gradul de căpitan. În prezent, în cinstea dascălului erou, o stradă din oraşul Piteşti îi poartă numele[23].

Un alt dascăl al liceului „Ion. C. Brătianu" din Piteşti, participant şi supravieţuitor al războiului întregirii naţionale, a fost Ion Baiulescu (1881-1969). Comportarea meritorie pe fronturile de luptă a fost descrisă de I. Ghinescu, unul dintre foştii săi elevi: „Octombrie 1916. Armatele Kaizerului, străpungând pasul Giuvala şi poziţia întărită de la Posada, ameninţau să ocupe oraşul Câmpulung. O divizie de infanterie este adusă grabnic din Dobrogea să întărească trupele de aici. Locotenentul de rezervă Baiulescu cunoscător din copilărie a acestor locuri este comandant de fapt al impetuosului atac din 14 octombrie de pe dealul Măgura, care alungă pe nemţi din această poziţie, în satul Lereşti, iar de aici prin lupte corp la corp, îi azvârle pe muntele Clăbucet. Oraşul este salvat, locotenentul este decorat"[24].

Demn de menţionat aspectul că, în anul 1916, elevi piteşteni au cerut să fie înrolaţi ca voluntari în armata română pentru a lupta pentru realizarea idealului naţional al unirii. A fost şi cazul elevului Ionescu Marin, de la Liceul „Ion C. Brătianu", care s-a retras în Moldova odată cu trupele române. A urmat cursurile Şcolii de ofiţeri de infanterie din Iaşi, pe care le-a absolvit în aprilie 1917, după care a fost repartizat la Regimentul 4 Infanterie Argeş, aflat pe front în munţii Vrancei, pe Vârful Momâia. În calitate de comandant de pluton şi apoi de companie, Marin Ionescu a luat parte la pregătirile atacului de la Nămoloasa-Fundeni, apoi la luptele din munţii Vrancei, Piscul

Cocoşila, munţii Bârlogul, având o comportare meritorie. În luptele sângeroase de la Piscul Cocoşila (12-19 august 1917) a căzut grav rănit, revenind la regimentul său în noiembrie acelaşi an[25].

G. Stănescu Delar, profesor al Şcolii de băieţi nr. 1 din Piteşti, a plecat în refugiu în Moldova, îmbolnăvindu-se de tifos exantematic, s-a stins din viaţă în ziua de 24 februarie 1917. Despre profesorul Stănescu, Nicolae Iorga a scris cuvinte deosebite, de apreciere: „Era un suflet cald şi bun, pe faţa căruia stătea scrisă voioşia, bucuria de a fi de ajutor pentru orice lucru frumos şi util. Viaţa lui întreagă n-a fost decât iubire pentru ideal şi dorinţa de a-l servi. Nu se poate închipui un om care să aibă el însuşi mai multă plăcere în trezirea şi sprijinirea unei opere de interes public. Corpul nostru de institutori n-a fost fericit să aibă mulţi ca dânsul. Păcat că astfel de bunăvoinţi sunt luate tocmai atunci când, pentru uriaşa operă de refacere, ele ne-ar fi fost mai de nevoie"[26].

Starea de război a produs dificultăţi şi în ceea ce priveşte salarizarea cadrelor didactice. În luna octombrie 1917, o parte a cadrelor didactice din judeţul Argeş, inclusiv din Piteşti, primiseră doar 70% din cuantumul salariului, situaţie care a determinat intervenţia Ministerului Instrucţiunii Publice pe lângă Prefectura Argeş, solicitându-se remedierea problemei, în caz contrar „pentru orice întârziere, d-l revizor şcolar e făcut răspunzător"[27].

De la 1 august 1917, un revizor şcolar era remunerat cu suma de 270 de lei, la care se adăugau 50 de lei diurna, gradaţia şi 50% din salariul de la catedră[28].

O parte a corpului profesoral piteştean şi-a manifestat, în diferite moduri, opoziţia faţă de administraţia militară germană. Astfel, profesorul Dumitru I. Ghimpa, director al Liceului „Ion C. Brătianu", pentru că a interzis elevilor să participe la o paradă a trupelor germane, a fost propus de către comandamentul german să fie deportat în lagărul de la Krefield, unde cu câtva timp în urmă fuseseră trimişi profesorul Constantin Albu şi îngrijitorul liceului Ion Stanciu. Încheierea armistiţiului a împiedicat însă arestarea şi trimiterea sa în lagărul de concentrare[29].

Perturbarea procesului de instrucţie în perioada ocupaţiei germane a reprezentat o caracteristică la nivel naţional. Situaţii similare s-au înregistrat în toate şcolile din judeţul Argeş, aspecte care reies din rapoartele înaintate de către administratorii plăşilor către prefectura judeţului. Astfel, în raportul din 29 octombrie 1917 redactat de către administratorul plăşii Piteşti situaţia şcolilor era redată astfel: „Localurile de şcoală au fost în parte deteriorate în timpul trecerii trupelor române şi germane. Astăzi în fiecare comună s-a pus în stare de funcţionare cel puţin o şcoală. Mai deteriorate sunt şcolile din comuna Lunca Corbului, Găvana şi şcoala de agricultură din comuna Dobrogostea pentru care pe lângă măsurile luate s-au mai cerut Prefecturii ordonanţarea sumei de 900 lei [...] Până în prezent nu s-a deschis şcolile în comunele Albota, Cerbu, Dobrogostea şi Păduroiu din cauza lipsei învăţătorilor..."[30].

Liceul Pedagogic din Câmpulung, de la data mobilizării (15 august 1916) şi până la începutul anului şcolar 1918, nu a mai funcţionat. Localul şcolii a fost transformat în spital. Mare parte din averea şcolii a fost jefuită în timpul ocupaţiei germane. Actele elevilor, matricolele şcolare au fost salvate, fiind evacuate din vreme în comuna Călineşti-Muscel. Localul şcolii a suferit numeroase stricăciuni în timpul războiului. Acoperişul, tavanul, multe ferestre şi uşi, mobilierul, materialul didactic, biblioteca, instalaţiile, îmbrăcămintea şi avutul elevilor din podurile imobilului au fost distruse de bombardamentele trupelor germane[31].

Pe lângă factorii care au perturbat procesul de învăţământ şi care au fost determinaţi de desfăşurarea războiului, s-au manifestat şi factori locali care ţineau de contextul socio-economic. Astfel, în toamna anului 1917, frecvenţa la ore, în mod special în mediul rural, a fost scăzută din cauza participării copiilor la muncile agricole, fenomen care a continuat şi pe fondul venirii iernii şi lipsei de îmbrăcăminte şi încălţăminte pentru elevi[32].

În lumina izvoarelor istorice, perioada anilor 1916-1918 s-a suprapus pentru oraşul Piteşti cu ocupaţia trupelor germane. Aceasta a afectat grav procesul de instrucţie prin reducerea considerabilă a numărului profesorilor şi elevilor – refugiaţi în Moldova sau înrolaţi în armata română, ocuparea clădirilor instituţiilor de învăţământ, perturbarea duratei anului şcolar şi distrugerea unei părţi importate a bazei materiale a şcolilor. Dacă în urma măsurile întreprinse de autorităţile locale frecvenţa elevilor şi cursurile au intrat într-o oarecare stare de normalitate începând cu anul 1918, distrugerile materiale provocate de război au fost remediate abia în anii următori.

NOTE

1 Vezi pe larg, Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1988.
2 C. Dumitrescu, Emil Răcilă, *Din istoricul învăţământului în oraşul Piteşti*, în „Tribuna învăţământului argeşean" – Culegere de studii şi articole, 1970.
3 Marin Manu Bădescu, *Oameni de seamă ai Liceului „Nicolae Bălcescu" Piteşti*, Bucureşti, Editura Litera, 1975, p. 120.
4 Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeşeni*, Complexul muzeal Goleşti, 1991, p. 346.
5 Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Piteşti, Editura „Pământul", 1996, p. 54.
6 Petre Popa (coord.), *Piteşti 620. Memento*, ediţia a II-a, Piteşti, 2008, p. 116.
7 Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Piteşti, Editura „Pământul", 1996, p. 49.
8 Nicolae Vlad, Popescu Tudor, *Monografia Liceului „Nicolae Bălcescu" din Piteşti 1866-1966*, editată de Liceul „Nicolae Bălcescu" Piteşti, Piteşti, 1966, p. 42.
9 Paul I. Dicu, Nicolae M. Mitulescu, *Monografia Şcolii nr. 3 Ion Pilat din Piteşti*, Editura Pământul, 1998, p. 57.
10 Nicolae Vlad, Popescu Tudor, *op. cit.*, p. 46.
11 Teodor Mavrodin, *Istoria Primăriei Piteşti*, Piteşti, Editura „Pământul", 1996, p. 68.
12 D.J.A.N. Argeş, Fond Primăria Piteşti, dosar nr. 22/1918, f. 249, 254.
13 D.J.A.N. Argeş, Fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 15/1917, f. 42.
14 Nicolae Vlad, Popescu Tudor, *Monografia Liceului „Nicolae Bălcescu" din Piteşti 1866-1966*, p. 46.
15 *Ibidem*, p. 36.
16 *Ibidem*, p. 42, 37.
17 Stănescu B. Filip, *Monografia Liceului industrial „Textila" 1882-1982*, Piteşti, 1982.
18 Paul I. Dicu, Nicolae M. Mitulescu, *op. cit.*, p. 63.
19 Nicolae Vlad, Popescu Tudor, *Monografia Liceului „Nicolae Bălcescu" din Piteşti 1866-1966*, editată de Liceul „Nicolae Bălcescu" Piteşti, Piteşti, 1966, p. 46.
20 D.J.A.N. Argeş, Fond Şcoala primară de băieţi nr. 3 Piteşti, dosar nr. 23/1918, f.n.
21 Cf. Gh. M. Franţescu, *Câteva pagini din trecutul Şcoalei primare domneşti, azi Şcoala Primară de Băieţi No. 1 „Nicolae Simonide" din Piteşti*, Piteşti, Tipografia „Artistica" P. Mitu, 1936, p. 38-39.
22 *Ibidem*, p. 44.
23 Cornelia Ghinea, *Cine a fost căpitanul Ion Cuţui*, în „Argeş – Cultul Eroilor", Anul IV, nr. 5, 2011, p. 25.
24 Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeşeni*, Complexul Muzeal Goleşti, 1991, p. 124.
25 Marin Manu Bădescu, *op. cit.*, p. 164-165.
26 Gh. M. Franţescu, *Câteva pagini din trecutul Şcoalei primare domneşti, azi Şcoala Primară de Băieţi No. 1 „Nicolae Simonide" din Piteşti, cu ocazia împlinirii a 103 ani de la înfiinţare 1833-1936*, Piteşti, Tipografia „Artistica" P. Mitu, 1936, p. 72-73.
27 D.J.A.N. Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 15/1917, f. 21.
28 D.J.A.N. Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 15/1917, f. 25.
29 Ion M. Dinu, *op. cit.*, p. 45.
30 D.J.A.N. Argeş, Fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 57/1917, f. 73.
31 N. Nicolaescu, Al. Bunescu, Gh. Pârnuţă, *Monografia Liceului Pedagogic Câmpulung-Muscel 1867-1967*, Bucureşti, 1967, p. 67.
32 D.J.A.N. Argeş, fond Prefectura Judeţului Argeş, dosar nr. 57/1917, f. 57-58.

file de istorie

O altfel de istorie. Tragedia unui luptător anticomunist: Ion Marinescu (II)

prof. Ion I. ŞTEFAN

La 15 iulie, nucşorenii ieşeau la munte pentru tunsul mieilor. Din grupul de oameni făceau parte şi doi activişti de partid alături de alţi oameni ai regimului. Aceştia, în repetate rânduri, s-au manifestat ostil faţă de familia celor din munţi. Mai mult, au intrat în casele şi pământurile celor arestaţi, încercând acapararea acestora. Pentru aceştia, judecata partizanilor trebuia să fie neîndurătoare. Pe drumul îngust de munte de pe muntele Clăbucet, au fost aşteptaţi de Ion Marinescu şi Constantin Jubleanu. Darie Banu va fi împuşcat mortal, iar Ion Gh. Băncescu va fi rănit.

Pe data de 10 august 1950, cele două grupuri aveau zi de întâlnire pe Râul Doamnei, unde erau fraţii Arnăuţoiu şi Maria Plop. Titu Jubleanu şi soţia sa au mers pe un traseu mai scurt spre locul de întâlnire, iar băieţii trebuiau să treacă pe la unul dintre bordeie de la punctul Cucute, pe Valea Vâlsanului. În paralel, organele de securitate constituiseră o formaţie condusă de locotenentul major Alexandru Ghiţă, care pendula pe valea râului Vâlsan. Formaţia de securişti era însoţită de localnici pescari pentru a-i ademeni pe partizani. Recunoscându-i pe aceşti pescari, Ion Marinescu, Constantin Jubleanu şi Gheorghe Mămăligă au ieşit din pădure, încercând să vorbească cu ei. Pescarii au dispărut rapid, iar securiştii au deschis focul. Cei trei luptători au încercat să se protejeze, fie culcându-se la pământ, fie încercând să intre în pădure. În fapt, situaţia era următoarea: Constantin Jubleanu s-a adăpostit jos, protejat parţial de o ridicătură de pământ sau un bolovan. Vizibil fiind, asupra lui se trăgea cel mai intens. Gheorghe Mămăligă, fugind, a fost împuşcat în cap şi a căzut în marginea poieniţei, iar Ionel Marinescu a reuşit să intre în pădure. A aşteptat până a văzut de unde se trage şi a ripostat. În schimbul de focuri, locotenentul-major Alexandru Ghiţă şi caporalul Ion Băloiu au fost împuşcaţi mortal, iar ceilalţi au fugit. Marinescu îl salvează pe Jubleanu, rănit, dar nu grav şi dispar în pădure neştiind câţi securişti mai sunt. Când s-au convins că nu este pericol, au revenit în poieniţă şi au luat cadavrul lui Gheorghe Mămăligă, ascunzându-l în pădure. Au plecat spre locul de întâlnire şi au ajuns a doua zi, când ceilalţi deja aflaseră de evenimente. Din declaraţia lui Toma Arnăuţoiu, Titu Jubleanu l-a îmbrăţişat pe Marinescu, spunându-i: „Doctore, meriţi orice de la mine, că mi-ai salvat copilul de la moarte''.

În dimineaţa zilei de 2 septembrie 1950, în muntele Găleşescu, în apropierea vârfului Moldoveanu, se aflau Toma şi Petre Arnăuţoiu, Ion Marinescu şi Constantin Jubleanu, toţi încercând să vâneze capre negre pentru hrană. Poposiseră chiar la bordeiul ciobanilor, aici aflându-se numai Nicolae Vasilescu din Domneşti. În zonă se aflau de câteva zile patru indivizi, îmbrăcaţi civil, şi unul în uniformă de miliţian, dar legat de mâini. Aceştia, în discuţiile cu ciobanii, se interesau de existenţa grupului de partizani, spunând că vor să li se alăture. Despre miliţianul legat, spuneau că l-au capturat şi l-au luat drept ghid. Cum era inevitabil, dat fiind traseul muntos, ca partizanii să nu se întâlnească cu grupul celor patru, ciobanul Vasilescu este trimis la acest grup, iar întorcându-se, confirmă că indivizii erau înarmaţi. Ionel Marinescu ia iniţiativa de a merge către aceşti indivizi pentru a se convinge de intenţiile lor. El a fost însoţit de Petre Arnăuţoiu şi de Constantin Jubleanu, Toma spunând că el nu merge. Când cei trei luptători s-au apropiat la aproximativ 200 m, au fost primiţi cu foc fără somaţie. A urmat un schimb de focuri care a avut ca rezultat trei morţi din rândul turiştilor, iar a patra persoană, o femeie grav rănită care a fost la rândul ei lichidată. Miliţianul legat a spus că toţi sunt subofiţeri de securitate, iar legarea lui, o stratagemă. După trecerea pericolului, a revenit şi Toma Arnăuţoiu, care a insistat ca individual capturat să fie lăsat liber, că poate este nevinovat. L-au lăsat să plece, dar nu l-au iertat ai lui – securiştii – condamnându-l la 25 de ani de închisoare,

pentru trădarea celoralți. Din documentul securității care relatează acest eveniment reiese clar că cei de pe munte erau, de fapt, subofițeti ai securității.

Ziua de 10 iulie 1951 găsește grupul Jubleanu-Marinescu acționând în zona Vâlsanului, mai precis în muntele Țuica. Aici aveau un loc-reper pe care îl stabiliseră cu un susținător – brigadierul silvic Dinescu, care printr-un consemn îi alerta atunci când în zonă se ivea vreun pericol. Când au coborât pe piscul Scroafa, consemnul era „pe liniște", ca atare s-au apucat de gospodărie, să spele rufe, să gătească mâncare etc. Titu și Marioara Jubleanu se ocupau cu aceste îndeletniciri, în timp ce băieții, Ionel Marinescu și Constantin (Tică) Jubleanu, puțin mai departe, jucau tabinet. Din desiș au apărut securiștii care au deschis foc automat. Cum armele partizanilor erau jos, lângă foc, nu putut răspunde la atac, iar cei doi soți Jubleanu au încercat să fugă. Ultimele cuvinte ale Marioarei Jubleanu ciuruită de rafale de armă automată au fost: „Trage, Titule, să scape băieții"!. Marioara Jubleanu moare, iar soțul ei, Titu, demoralizat și înconjurat, ridică mâinile și se predă. Fiind în marginea unui pârâiaș, este nevoit să sape cu mîinile în prundiș o groapă în care și-a îngropat soția. Ionel Marinescu și Constantin Jubleanu reușesc să scape, doar cu pistoalele la șold. Numai cei doi mai supraviețuiesc din acest grup.

O ultimă acțiune comună va avea loc în 17-18 august 1952, la cabana Padina din munții Bucegi. În urma acestei acțiuni, luptătorii se aprovizionează cu mâncare și echipament. În această acțiune de răsunet s-a distins în mod special Ionel Marinescu. Pe 31 august 1952, cei doi, Ionel Marinescu și Constantin Jubleanu, se despart din nou de frații Arnăuțoiu și de Maria Plop, insistând că vor să ierneze separat. Această hotărâre a tensionat și mai mult starea de spririt. Nu trebuie uitat nici faptul că grupul lui Arnăuțoiu își intensificase și diversificase legăturile cu oameni precum Marinica Chirca, preotul Nicolae Andreescu sau preotul Ion Constantinescu. Scopul final era de a se adăposti în satul Poienărei de pe raza comunei Corbi. O condiție majoră și ultimativă era aceea de a-i ține departe pe Ionel Marinescu și Constantin Jubleanu, deoarece aceștia „nu vor accepta să stea cu mâinile în sân".

Toate acestea, poate și altele, au dus la decizia fraților Arnăuțoiu de a-l asasina pe „doctorul'', adică pe Ionel Marinescu. Cei doi, Marinescu și Jubleanu, au mers în tabăra Arnăuțoilor pentru o ultimă discuție privind plecarea lor. Când au sosit cei doi, Toma Arnăuțoiu l-a antrenat pe Ionel Marinescu într-o discuție, moment în care Petre Arnăuțoiu, neobservat de Marinescu, îl lovește pe acesta în cap cu toporul și amândoi se prăbușesc la pământ. Toma Arnăuțoiu îl dezarmează pe Tică Jubleanu, după care îl dă sub observație Mariei Plop care-l ține sub amenințarea pistolului mitralieră. În continuare, ia toporul și-l mai lovește încă o dată în cap pe Ionel Marinescu. La rândul său, Petre Arnăuțoiu se ridică și îi mai aplică și el încă o lovitură de topor muribundului. Apoi, cei doi frați îl pun pe Constantin Jubleanu să sape o gropă în care a fost aruncat Ionel Marinescu. În următoarea săptămână își ascund urmele și pleacă la Poienărei, unde își găsesc adăpostul dorit, rămânând până la prinderea lor în primăvara lui 1958. În legătură cu această crimă, iată ce ne spune Alexandru Marinescu, fratele lui Ionel Marinescu: „După ce s-a instalat la Poienărei, Toma Arnăuțoiu, având mai mult timp de gândire, știind că împreună cu fratele său l-au ucis pe Marinescu și că s-ar putea să dea socotelă cândva, a vrut să-și creeze un alibi, o justificare. Crima era crimă. Dar dacă e făcută în legitimă apărare s-ar putea justifica. Cine ar putea mai bine să facă mărturii în acest sens decât Constantin (Tică) Jubleanu, acela care pe parcursul anilor petrecuți în munte a fost alături de Marinescu. Zis și făcut. Îl pune pe Jubleanu să scrie un așa zis jurnal. [...]. Doar când e vorba de doctorul Marinescu și familia lui lucrurile se schimbă, devin acuzatoare ca de felul acesta: tatăl lui a fost inspector școlar în perioada 1945-1946, când s-a instalat comunismul, că doctorul, student fiind, ar fi fost înscris în Tineretul Progresist – organizație comunistă. Că de câte ori el (Jubleanu) a fost răcit, doctorul l-a ignorat și doar „Domnul Tomiță" (Arnăuțoiu) îi făcea câte o frecție, că din alimentele pe care le lua „doctorul" își făcea o parte mai mare etc. [...]. Să vedem sfârșitul jurnalului care coincide cu omorârea lui Marinescu. Citez din jurnal: eram pe afară din bordei (spune Jubleanu) când am auzit în bordei un foc de armă și o voce: „ce faci, crminalule?" Când am intrat înăuntru, domnul Tomiță (Arnăuțoiu) era palid, îi trecuse glonțul prin mâneca hainei, iar pe pardoseală era un tub de pistolet STEIER, pe care numai „doctorul" îl avea. Deci, doctorul a vrut să-l împuște pe Arnăuțoiu, iar acesta, în legitimă apărare, l-a lichidat. Câtă diferență între adevărata crimă și această minciună![1] Jurnalul a fost pus într-un vas smolit și îngropat la tulpina unui copac. După prinderea lor, Arnăuțoii au indicat securiștilor unde se găsea acest jurnal. De remarcat faptul că acest jurnal cuprinde 300 de pagini și este dactilografiat, ceea ce duce la bănuiala că securiștii au putut intercala în text orice au dorit. Originalul nu se găsește în arhiva C.N.S.A.S. În schimb, se găsește un document despre care nu s-a amintit absolut nimic de cei care au cercetat această arhivă. Este vorba de un mic jurnal ținut de Ionel Marinescu și scris olograf pe foițe dintr-un bloc-notes capturat de la securiștii uciși pe muntele Găleșescu. „Doctorul" aduce acuzații grave lui Toma Arnăuțoiu, făcându-l răspunzător de starea tensionată din grup. Din document reiese că Toma Arnăuțoiu era foarte autoritar, dar indecis pe ce cale să meargă: a compromisului sau a luptei până la capăt. Ionel Marinescu înclina clar către cea de-a doua variantă. Problema aceasta, dar și altele pe care le-am expus în acest material au dus, din păcate, la tragedia de pe muntele Dara. La 4 iulie 1958, în urma declarațiilor fraților Arnăuțoiu din cadrul anchetelor desfășurate la sediul securității din Pitești, organele de stat au mers și au identificat locul și cadavrul din muntele Dara. Iată documentul de constatare:

Proces-Verbal

4 iulie 1958

Noi, Căpitanul MOLEA MARIAN, Procuror Militar șef, al Procuraturii Militare Pitești, împreună cu Cpt. DIȚĂ GHEORGHE, anchetator penal de securitate din MAI. U.M. 0336. Pitești;

Avînd în vedere declarațiile învinuiților: ARNĂUȚOIU TOMA, ARNĂUȚOIU PETRE și PLOP MARIA, din care rezultă între altele, că la data de 7 septembrie 1952 l-au asasinat pe numitul Marinescu V. Ion, membru al bandei teroriste „ARNĂUȚOIU", al cărui cadavru l-au îngropat în muntele Dara, punctual Brâul Dării din masivul Făgăraș;

În scopul verificării declarațiilor învinuiților arătați mai sus și având în vedere că fapta constituie infracțiunea de asasinat p.p. de art. 464 al l.C.P.;

Astăzi data de mai sus, am procedat la deshumarea cadavrului numitului MARINESCU V. ION și am constatat următoarele:

În punctul descris mai sus, s-a săpat în locul indicat și, la o adâncime de cca. 80 cm., s-a găsit în descompunere cadavrul unui bărbat de statură mijlocie, părul blond roșcat.

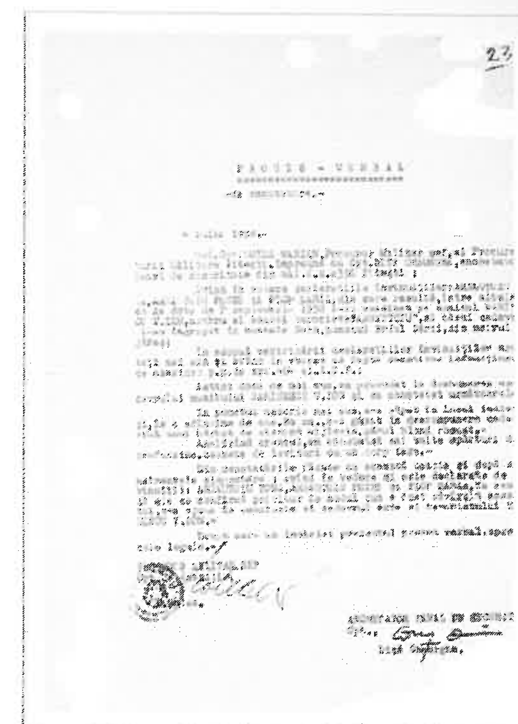
Analizând craniul, am constatat mai multe spărturi de profunzime, cauzate de lovituri cu un corp tare.

Din constatările făcute cu această ocazie și după semnalmentele elementare: având în vedere și cele declarate de învinuiții: ARNĂUȚOIU TOMA, ARNĂUȚOIU PETRE și MARIA PLOP, în sensul că ele se confirmă privitor la modul cum a fost săvârșit asasinatul, s-a ajuns la concluzia că cadavrul este al teroristului MARINESCU V. ION.

Drept pentru care am încheiat prezentul proces-verbal, spre cele legale.

PROCUROR MILITAR ȘEF
Cpt. de Justiție
M. Molea (ss) indescifrabil

ANCHETATOR PENAL DE SECURITATE
Cpt. Diță Gheorghe (ss) indescifrabil

Acesta a fost sfârșitul tragic al luptătorului anticomunist Ion (Ionel) Marinescu, când încă nu împlinise 25 de ani. Atunci, pe munte a fost îngropat fără hainele cele mai bune, fără bocanci, fără ceasul său, obiecte care i-au fost luate de foștii săi camarazi, fără sicriu, fără cruce la mormânt...

Trebuie înțeles că înainte de a fi eroi, trădători, lași, cei implicați au fost oameni, cu bune, dar și cu rele. Numai plecând de la aceste considerente, fără a face apologia unora în detrimentul altora, putem înțelege desfășurarea evenimentelor, prezentând adevărul sau ceea ce se revendică a fi cât mai aproape de acest adevăr.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhive: Arhiva C.N.S.A.S., Arhivele Militare Române, Arhivele Naționale Române – Direcția Județeană Argeș

2. Lucrări de specialitate: Ioana Raluca Voicu-Arnăuțoiu, *Luptătorii din Munți. Toma Arnăuțoiu. Grupul de la Nucșoara. Documente ale anchetei, procesului, detenției*, Editura Vremea, București, 1997.

3. Interviuri: Alexandru Marinescu, supraviețuitor al grupului de la Nucșoara, 85 ani.

[1] În jurnal, Constantin Jubleanu susține că Ion Marinescu l-ar fi ucis pe Gheorghe (Titi) Mămăligă. În fapt, acesta a fost ucis în incidentul de pe Vâlsan din 10 august 1950. Inițial, Titu Jubleanu a declarat că așa s-au desfășurat evenimentele, pentru ca mai apoi, după arestările din 1958, să își schimbe declarația. Într-o declarație în urma interogatoriului din 2 februarie 1959, Petre Arnăuțoiu arată că Gheorghe Mămăligă a fost omorât pe Vâlsan, în ciocnirea cu securitatea.

Importanța intrării României în prima conflagrație mondială

prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Ofensiva armatei române n-a fost o surpriză pentru comandamentul celor patru state ce formau Puterile Centrale. Mai gravă a fost topirea trupelor austro-ungare ce formau cordonul defensiv pe linia Carpaților. Monarhia dualistă era incapabilă să ridice o nouă oaste pentru acoperirea noului front. Orașele cădeau unul după altul, resursele de cărbune din Valea Jiului erau pierdute și baionetele românești se apropiau de combinatele metalurgice din Hunedoara. Fierul și cărbunele erau sângele războiului modern și Viena se îndrepta spre un dezastru.

Germania a fost obligată să intervină în speranța salvării aliatului fragil. Străpungerea frontului românesc

promitea şi o captură deosebit de preţioasă pentru o economie lipsită de mari rezerve: petrolul românesc. Berlinul se afla într-o mare criză a efectivelor după şocurile numite Verdun şi Somme, dar cuvântul dat a fost respectat. Trenurile au început să se scurgă spre mica putere carpatică chiar de sub nasul spionajului Antantei. Armata română s-a trezit cu un puhoi se soldaţi în uniforme cenuşii şi sub un potop de gloanţe şi obuze. Deplasarea a fost masivă şi până-n octombrie 1917 armata Kaiser-ului n-a mai reuşit ofensive de mare amploare pe celelalte fronturi.

Berlinul n-a trimis unităţi lipsite de valoare şi fără tehnică. Divizia 187 infanterie a venit din Franţa şi dacă ne raportăm doar la număr, se poate spune că practic nu însemna ceva. Se ştie că o singură maşină sau unitate militară sunt insuficiente pe fronturile moderne. Divizia 187 infanterie erau însă din alt aluat. Avea 44 de mitraliere, tranşeele cu arme automate în cooperare cu reţelele de sârmă ghimpată fiind aproape impenetrabile în cazul atacurilor cu infanterie în formaţii dense şi la lumina zilei. Tirul încrucişat era perfect executat de către servanţii experimentaţi. Mai periculoase erau însă bateriile de tunuri şi obuziere. Au fost deplasate 19, ceea ce înseamnă 76 de piese moderne. Gurile de foc erau superioare prin calibru şi cadenţă celor din înzestrarea marilor unităţi româneşti. Nici cu muniţia nu erau probleme şi trupele române au sesizat imediat prezenţa noului adversar, absolut superior ca pregătire austro-ungarilor. Nici avioanele n-au fost uitate şi fiecare divizie era însoţită de o secţiune de tunuri antiaeriene. Lipsa pieselor însemna o aerisire a cerului francez.

Tot de pe frontul francez a fost deplasat şi Corpul alpin bavarez. Se poate crede că era ceva neglijabil după luptele dure din regiunea Verdun. Greşit. Marea unitate şi-a păstrat rolul de spărgător de fronturi prin înzestrarea cu multe guri de foc. Avea 73 de mitraliere, ceea ce era ceva de neînchipuit după standarde româneşti. Stătea mai rău la capitolul artilerie. Erau doar 10 baterii, dar nu din cauza unei lipse de material. Alpinii se caracterizau prin mobilitate şi prea multe tunuri ar fi redus viteza în ofensivă. Cele 40 de tunuri şi obuziere erau suficiente. Se adăuga o companie de aruncătoare de mine, extrem de periculoase prin folosirea proiectilelor înalt explozive. Armata română nu prea avea cu ce să le neutralizeze.

Divizia 76 infanterie de rezervă a sosit de pe frontul rusesc cu 71 de mitraliere şi 18 baterii. Se adăuga compania de aruncătoare. Marea unitate a avut pierderi mari în luptele pentru Sibiu şi Braşov. A fost măcinată apoi în sângeroasele încleştări din culoarul Rucăr – Bran. Refăcută în iarna anului 1917 prin aducerea de noi recruţi, a fost aruncată în luptele pentru spargerea frontului de la Mărăşeşti, dar n-a putut să înainteze prea mult în dispozitivul aliat. Noroc că militarii ruşi erau dispuşi să fugă după un tir de artilerie mai intens. Dacă ne uităm la înzestrarea din septembrie 1916 a marii unităţi germane, nu se poate spune că frontul rusesc nu s-a aerisit. A fost doar un exemplu de divizie retrasă. Cum combativitatea uriaşului aliat lăsa mult de dorit, germanii au retras valuri de unităţi pentru a le arunca asupra României.

Linia defensivă de pe crestele Carpaţilor nu ceda şi Berlinul trebuia să ajungă la resursele României până la venirea iernii. A fost dislocată şi Divizia 49 infanterie, dar n-a mai ajuns să lupte pe Jiu. Trupele proaspete au intrat primele în Bucureşti.

Comandamentul Puterilor Centrale ştia că armata română nu se poate compara cu forţele celor patru aliaţi şi că avea forţe insuficiente pentru o apărare eficientă şi de durată a întregului front. Apărea astfel o ocazie prielnică pentru folosirea cavaleriei, unităţile mobile blocate de tirul mitralierelor putând să realizeze străpungeri în adâncimea frontului inamic. Trenurile cu mari unităţi au început să curgă spre sud-est. Trebuie precizat că deplasarea unor astfel de trupe era extrem de costisitoare din cauza consumului de furaje impus de cabaline, dar în vreme de război nu prea se mai ţine cont de cheltuieli. Acestea se contabilizează abia la sfârşit când analiştii se miră de epuizarea părţilor implicate. Au fost trimise împotriva României Diviziile 3, 6 şi 7 de cavalerie. Mobilizarea de forţe mobile a însemnat că Germania a renunţat la speranţa unor străpungeri decisive în 1916 pe alte fronturi. Aliaţii puteau să se pregătească în linişte de victorie sau de revoluţii.

Austro-Ungaria a trimis trupe de cavalerie pentru consolidarea frontului ce se dovedea un adevărat ulcer. A sosit Divizia 1 cavalerie ce s-a blocat în regiunea Oituz – Vrancea. Bulgaria a deplasat Divizia 1 cavalerie în Dobrogea. Deplasarea unor mari unităţi de cavalerie demonstra o intenţie a comandamentului Puterilor Centrale de a executa operaţiuni ofensive în adâncimea frontului românesc, dar arăta o slăbire a potenţialului de atac pe celelalte fronturi. De fapt, până la cedarea Rusiei şi a României nu s-a putut străpunge niciun dispozitiv defensiv inamic.

Am ales doar câteva exemple despre forţele deplasate la ordinul Berlinului. Unii istorici din fostele state aliate încearcă să nege importanţa armatei române pe câmpurile de luptă ale primei conflagraţii mondiale, dar orice oştire se destramă pe măsură ce frontul se lungeşte. Nici trupele germane nu puteau să facă excepţie şi tabăra Puterilor Centrale a suportat pierderi grele. Să nu mai punem la socoteală simpla blocare a marilor unităţi inamice. Din păcate, comandanţii aliaţi au trimis armament şi instructori, dar n-au ştiut să profite decisiv de eforturile armatei române. Forţele inamice sosite erau prea numeroase în raport cu potenţialul României. Presiunea exagerată a Puterilor Centrale a dus la pierderea şanselor de victorie pe alte sectoare de front în 1916, Verdunul devenind un eşec catastrofal pentru armata germană. **Mutarea pieselor grele germano – austriece împotriva pionilor români a adus înfrângerea.** Conflictul s-a prelungit inutil de sângeros până-n noiembrie 1918.

Consideraţii privind evoluţia serviciului de alimentare cu apă şi canalizare din municipiul Piteşti

Marius Remus GHERGHINA

Motto:

„Apă, tu n-ai gust, nici culoare, nici miros, este imposibil să te descriem, ne bucurăm de tine fără să ştim ce reprezinţi. Ar fi greşit să afirmăm că eşti necesară pentru viaţă, tu eşti însăşi viaţa."

(Antoine de Saint-Exupéry, *Terre des Hommes*)

Apa, unul din elementele fundamentale ale vieţii a fost folosită de om de-a lungul istoriei sale încă din cele mai vechi timpuri. Acesta a folosit apa izvoarelor, a pâraielor, a râurilor, iar aşezările umane au fost amplasate în principal în apropierea unei surse de apă[1]. Evoluţia istorică a societăţii umane, a determinat ca omul să folosească din ce în ce mai multă apă, situaţie care în zilele noastre a dus la apariţia unei probleme la nivel mondial în ceea ce priveşte penuria de apă, nevoia de apă crescând odată cu dezvoltarea aşezărilor umane, cu dezvoltarea activităţilor economice, cu accelerarea procesului de urbanizare şi cu creşterea gradului de civilizaţie a aşezărilor umane.

Râul Argeş curge în direcţie sudică traversând o zonă muntoasă, câmpii înalte şi joase şi în final se varsă în fluviul Dunărea. În judeţul Argeş, el are o lungime de 140 km. Bazinul hidrografic al Argeşului dispune de resurse bogate de apă, reprezentate de râuri, lacuri de acumulare şi ape subterane (freatice şi de mare adâncime). În ceea ce priveşte oraşul Piteşti, în special în zona fostei reşedinţe domneşti temporare, cercetările arheologice au atestat faptul că au existat sisteme pentru asigurarea alimentării cu apă potabilă încă începând cu secolul XVII-lea. Ulterior, la începutul epocii moderne, apa potabilă era obţinută de populaţia oraşului Piteşti cu ajutorul cişmelelor şi puţurilor, însă calitatea acesteia nu era foarte bună. Primele proiecte edilitare de amenajare a sistemului de alimentare cu apă potabilă realizate de Primăria oraşului Piteşti, datează din anul 1882, când s-a decis iniţierea unui sistem de captare a izvoarelor de la Valea stâncii (Pădurea Trivale) şi construirea unei reţele de conducte pentru aducţiunea apei în oraş.

În anul 1884, se fixa o nouă sursă de apă potabilă pentru oraş şi anume izvoarele de lângă Biserica Sfântul Ilie, lucrările pentru realizarea apeductului fiind finalizate în anul 1885, reţeaua având o lungime totală de 3.363 m. Urmează o nouă etapă în dezvoltarea sistemului de alimentare cu apă a oraşului Piteşti în perioada 1897-1898, noua sursă de apă realizată sub coordonarea colonelului Alexandru Budeişteanu, alături de cele două menţionate fiind cea de la Podul Balasache.

Oraşul Piteşti va dispune de un sistem centralizat de alimentare cu apă din anii 1908-1909, sursa de apă folosită fiind pânza de apă freatică din terasa cuprinsă între râul Argeş şi râul Doamnei. La sfârşitul anului 1905, Primăria Piteşti va încheia un contract pentru alimentarea oraşului cu apă potabilă prin intermediul proiectului realizat de inginerul W.H. Lindley. Acest proiect asigura o cantitate zilnică de apă de 7.200 m.c., el fiind realizat în două etape. Urmează construcţia la sfârşitul anului 1908 a rezervorului de apă aflat în fosta comună Papuceşti, actualmente cartierul Trivale, construcţie finalizată în anul 1910 sub îndrumarea inginerului Moţoi. Totodată va începe să funcţioneze şi Uzina de Apă de la Mărăcineni, astfel că la sfârşitul anului 1913 şi începutul următorului an, aceasta să funcţioneze fără întrerupere.

Perioada interbelică este caracterizată prin intensificarea lucrărilor de alimentare cu apă şi canalizare la nivelul oraşului Piteşti. Serviciul de canalizare al oraşului avea ca obiectiv executarea canalelor şi construcţiilor speciale conform instrucţiunilor şi planurilor de detaliu pe care Primăria Piteşti le prezenta constructorului. În anul 1928 vor începe lucrările de drenare şi canalizare a cimitirului ortodox Sfântul Gheorghe. Pentru o mai bună gestionare a calităţii serviciilor de alimentare cu apă, canal, salubritate băi comunale, energie electrică şi gaze, s-a luat decizia înfiinţării Întreprinderilor Comunale Piteşti, având ca for tutelar Direcţia Generală a Exploatărilor Comunale din cadrul Ministerului de Interne.

Odată cu declanşarea celui de-al doilea război mondial, bombardamentele americane desfăşurate asupra oraşului Piteşti (6 mai, 6 iunie, 4 iulie 1944) au dus la afectarea instalaţiilor de apă din oraşul Piteşti, două din cele trei conducte principale de refulare fiind distruse, în zone nodale principale, precum şi la trecerea peste râul Argeş, pe bulevard, în dreptul Şcolii nr.3, în dreptul străzii Cozia, în zona gării. Cu ocazia acestor bombardamente, au fost distruse si o parte din conductele de canalizare. Totodată, desfăşurarea războiului a blocat achiziţia echipamentelor necesare dezvoltării sistemului de alimentare cu apă, fiind abia în anul 1948 montate două grupuri de pompare apă pentru uzina de apă.

Între anii 1960-1989, locuitorii oraşului Piteşti au beneficiat de apă potabilă doar după asigurarea nevoilor unităţilor industriale de interes naţional şi local aflate pe teritoriul oraşului şi în vecinătatea sa. Va fi construită în anul 1950 uzina de apă de la Valea Mare pentru alimentarea cu apă a coloniei de la Ştefăneşti, tot în anul 1950 Întreprinderile Comunale Piteşti se vor organiza în Întreprinderile Regionale Edilitare Comunale Piteşti luând în administrare şi alte unităţi.

În anul 1957, Întreprinderile Regionale Edilitare Co-

1 Vezi pentru mai multe detalii Daniela Ileana Stancu, Dragoş Mandescu, Valentin Motreanu, Remus Petre Cârstea, Simona Moaghen, *Pe Argeş în jos...:monografia serviciului de alimentare cu apă şi de canalizare din municipiul Piteşti*, Editura Trend, 2011.

munale Pitești își vor schimba denumirea în Întreprinderile de Gospodărire Orășenească Pitești care vor avea ca activități: apă, canal, electricitate, fond locativ, salubritate, băi comunale și transport în comun. Odată cu dezvoltarea unităților economice de pe platformele industriale ale orașului Pitești, au fost realizate diverse lucrări de punere în funcțiune a unor noi instalații care să asigure atât debitul de apă necesar acestor obiective economice cât și locuitorilor noilor cartiere care se construiau.

În ceea ce privește canalizarea orașului Pitești, vom menționa începerea lucrărilor la stația de epurare a orașului Pitești, un complex de instalații inexistente până atunci în sistemul de alimentare cu apă al orașului. Canalizarea orașului Pitești a fost concepută în două sisteme: sistem unitar (partea veche a orașului) și sistem separativ-menajer și pluvial (pentru cealaltă parte a orașului).

Sistemul de alimentare cu apă din municipiul Pitești beneficiază de o stație de tratare a apei de suprafață ce a fost construită în perioada 1968-1970, fiind extinsă în anul 1981, ajungând la o capacitate totală de tratare de 2.135 l/s. Tratarea apei se face prin schema tehnologică clasică: coagulare – decantare-filtrare rapidă – clorinare, pentru sursa de suprafață prin Uzina Budeasa și pentru sursa subterană prin uzinele Mărăcineni-Valea Mare, sursa de suprafață asigurând consumatorilor 93%, iar ce a subterană 7% din debitul total de apă captată.

Pe lângă lucrările de alimentare cu apă și canalizare a orașului Pitești, s-au avut în vedere și crearea unor condiții ca și locuitorii comunelor limitrofe orașului Pitești să beneficieze de servicii de alimentare cu apă. În acest sens, în anul 1980, în cadrul „studiului general de alimentare cu apă a comunelor din Județul Argeș" întocmit de ing. Dumitru Toma, s-a propus să se alimenteze cu apă comuna Bradu printr-o conductă DN 250 mm, în lungime de circa 7 km, din gospodăria de apă Războieni, lucrare ce a fost finalizată integral în anul 1980, iar din gospodăria de apă Găvana s-a realizat alimentarea cu apă a comunelor de pe platforma Cotmeana. După anul 1990, s-a pus în discuție problema evitării pierderilor de apă prin contorizarea cu aparatură adecvată. În prezent, la nivelul municipiului Pitești există societatea S.C. APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești, ce își desfășoară activitatea pe raza administrativă a municipiului Pitești dar și a orașelor Costești, Ștefănești, Topoloveni și a comunelor Albota, Bascov, Bradu, Brădulet, Buzoiești, Căteasca, Lunca Corbului, Mărăcineni, Stolnici, Teiu și Țițești, prestând servicii de alimentare cu apă și de canalizare pentru circa 350.000 de locuitori.

Societatea S.C. APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești este operator regional specializat în domeniul producerii și distribuirii apei potabile și colectării, epurării și evacuării apelor uzate, fiind o societate comercială cu capital majoritar de stat, acționari fiind Consiliul Local al Municipiului Pitești, Consiliul Județean Argeș și 14 consilii locale ale localităților membre ale Asociației de Dezvoltare Intercomunitară Argeș (ADIA).

Așa cum am menționat anterior, actualul serviciu de alimentare cu apă și canal a cunoscut de-a lungul timpului mai multe forme de organizare adaptate potrivit cerințelor asigurării serviciilor de alimentare cu apă și canalizare a orașului. Astfel, fosta Întreprindere de Gospodărie Comunală și Locativă, înființată în anul 1960 a fost transformată în Regia de Gospodărie Comunală (REGOCOM R.A.), în anul 1992, activitate ce era desfășurată numai pe teritoriul municipiului Pitești și în comunele limitrofe, cuprinzând următoarele servicii: alimentare cu apă, canalizare-epurare, producere și distribuție energie termică, administrare fond locativ și salubrizare. Ulterior se înființează REGOTRANS R.A. în anul 1996 ca urmare a fuziunii cu Regia de Transport Urban (Transloc R.A.), care cuprindea toate serviciile publice subordonate consiliului local desfășurându-și activitatea pe bază de gestiune economică și autonomie financiară în subordinea Consiliului Local Pitești. În anul 2000 i-a ființă, S.C. APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești, prin divizarea regiei mai sus menționate în societăți comerciale specializate pe domenii conform prevederilor Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.30/1997. Astfel, prin Hotărârea Consiliului Local Pitești nr.28/17.02.2000 a fost înființată societatea APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești, care și-a început activitatea la data de 01 iulie 2000. Activitatea desfășurată la nivelul societății comerciale este reglementată în principal pe Legea nr.51/2006 a serviciilor comunitare de utilități publice, a Legii nr.241/2006 a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare, a Ordinului Președintelui ANRSC nr.88/2007 pentru aprobarea Regulamentului-cadru al serviciului de alimentare cu apă și de canalizare.

Societatea APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești deține licența de operare clasa I pentru serviciile publice de alimentare cu apă și de canalizare, aprobată prin Ordinul Președintelui Autorității Naționale de Reglementare pentru Serviciile Publice de Gospodărie Comunală nr.133/23.03.2010. Societatea APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești a devenit prima companie de apă din țară care a implementat un sistem de management integrat calitate – mediu – sănătate și securitate ocupațională, obținând în acest sens o serie de certificate. Obiectivul principal al societății APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești îl constituie satisfacerea cerințelor beneficiarilor serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în ceea ce privește asigurarea din punct de vedere calitativ și cantitativ a acestor servicii, în condițiile protejării mediului înconjurător.

Societatea APĂ CANAL 2000 S.A. Pitești s-a implicat și în mediatizarea serviciilor pe care le prestează în rândul copiilor, al tinerilor prin crearea Programului Educațional Piky în anul 2003. Prin acest program li se prezintă acestora rolul și importanța apei, folosirea rațională a acesteia, a protejării mediului înconjurător. Acest program s-a derulat prin intermediul unităților de învățământ primar, gimnazial și liceal din județul Argeș. Totodată în cadrul acestui program au fost organizate diferite acțiuni cum ar fi cele legate de Ziua Mondială a Apei pe 22 martie și de Ziua Internațională de Monitorizare a Apei pe 18 septembrie. Închei acest articol cu moto-ul Programului Educațional Piky: *„Apa înseamnă viață, prețuiți-o și nu risipiți''.*

Liviu Rebreanu, promotor al existenței și culturii tradiționale românești (II)

dr. Marius ANDREESCU

Credința – un alt concept existențial regăsit în particularitatea universului de virtuți al țăranului român. Nu este vorba de un sentiment abstract sau de o construcție teologică tot atât de abstractă, ci la fel ca și pentru alte categorii existențiale, regăsim în credința țăranului român un univers inefabil prin care el își manifestă simplitatea și puritatea sa, împreună cu smerenia și iubirea de Dumnezeu „Precum și-a păstrat limba, tot astfel a păstrat și a modelat țăranul român, după chipul și asemănarea lui, credința în Dumnezeu. Din bătrâne superstiții, din rămășițe de credință străvechi, transformate și adaptate, din dogme și precepte creștine, el și-a alcătuit o religie specifică... Religia aceasta, legea românească, e unică pentru întreg neamul nostru pe deasupra controverselor teologice. În ea se rezumă concepția de viață a țăranului român, resemnarea și încrederea lui în dreptatea divină. Legea românească este suportul moral al țăranului".

Romancierul nu rămâne într-o viziune idilică, pastorală. Nu neglijează conceptele raționale și importanța creației culturale, inclusiv a celei estetice. Etnicul, ca parte a ontologicului social și individual, este numai temeiul pe care se construiește adevărata și autentica creație, cu deosebire în plan estetic. Este și aici o idee filosofică profundă, prin care actul creator în sfera esteticului nu poate avea o justificare în sine, ci este necesar pentru a rămâne într-o formă valorică și inclusiv în conștiința colectivității, raportarea acestuia la existentul social și uman în primul rând prin valorile etnice. Iată ce spunea autorul în acest sens: „confundând culturalul sau etnicul cu esteticul, se anihilează creația de artă. Opera nu valorează prin materialul rural sau urban, ci numai prin realizare estetică. Dar estetica nu exclude predominanța unui spirit specific, care dă anume culoare și autenticitate operei". Totodată, Liviu Rebreanu nu opune cultura, înțeleasă în particularitatea și specificul ei, determinată de realitățile existențiale românești, spiritului modernist propriu civilizației, care se manifestă cu deosebire în mediul orășenesc. Este și aici un raport recesiv, deoarece autenticitatea civilizației, inclusiv în dimensiunile sale moderne, nu are o justificare în ea însăși, ci numai prin preluarea și înțelegerea profundă a valorilor și realităților naționale. Sunt semnificative aprecierile marelui romancier pe care le regăsim tot în memorabilul discurs de recepție la Academia Română: „căci modernismul adevărat nu cere înstrăinare de realitățile naționale, ci tocmai înțelegerea mai pătrunzătoare, adâncirea și valorificarea originalității acestor realități. Literatură fără țară nu există, cum nu există plantă fără pământ...Între sat și oraș trebuie să se creeze simbioza care să potențeze toate puterile creatoare. Numai simbioza aceasta va naște marea cultură românească de care, în sfârșit, va beneficia și țăranul român, conservatorul trecutului și tinereții noastre".

Semnificațiile actuale ale acestei analize și valoarea profundă a conceptelor și categoriilor filosofice sunt de necontestat. De altfel, Liviu Rebreanu nu este singurul care în fața forului științific academic suprem a afirmat și a susținut autenticul în cultura și creația românească pornind de la valorile simple și pure regăsite în viața cotidiană a țăranului român. În discursul său de recepție de la Academia Română din 5 iunie 1937, intitulat „Elogiul satului românesc", poetul și filosoful român Lucian Blaga dezvolta metafora sa poetică „veșnicia s-a născut la sat" și argumenta că satul românesc este „singura prezență vie încă, deși nemuritoare, nemuritoare deși așa de terestră, este unanimul nostru înaintaș fără nume".

Actualitatea discursului filosofic al marelui romancier Liviu Rebreanu se află însă în contradicție cu realitatea socială contemporană, nu numai în ceea ce privește starea actuală a satului românesc, dar și existența în acest timp tumultuos atrag sub semnul unui pragmatism tehnic, ideologic și politic, a valorilor cu încărcătură ontologică și tradițională. Este o situație generată de particularitățile societății contemporane care, nu numai la noi, dar și în multe alte locuri, pun pe primul plan civilizația cu pragmatismul ei și consideră actul de cultură ca subordonat existenței cotidiene imediate și mai grav utilitarismului. Prin urmare, raportarea la etnic, la cultural ca specific național, devine în prezent mai mult o retorică decât o reflectare a unor realități contemporane. Desigur, structurile și particularitățile civilizației informatice și tehnologice nu pot fi contrapuse culturii în general și nici negate sub aspectul dimensiunii lor existențiale, ceea ce trebuie totuși să ne dea de gândit sub acest imperiu civilizator, este schimbarea raportului dintre materie și spirit, adică predominarea organicului față de actul spiritual și, mai ales, față de actul de creație în domeniul spiritului. Se ajunge astfel ca viața și existența în general să fie identificată cu utilitarismul specific civilizației fără vreo raportare profundă la valori existențiale.

Este prilejul să reamintim și aici că viața, chiar și în formele sale specifice civilizației moderne, înseamnă mai mult decât consum, decât tendința nelimitată spre agonisi bunuri și a rămâne în această sferă. Este evident că, indiferent cum am înțelege acest raport, dintre cultură și civilizație, trebuie să acceptăm axioma potrivit căreia trăim nu numai biologic, ci și spiritual. Depinde însă de fiecare dintre noi de a regăsi și de a da sensurile profunde, adevărate ale spiritualului sau să îl transferăm și pe acesta într-o simplă anexă la o existență materială neautentică.

În acest sens cred că trebuie să privim mesajul de peste timp pe care Liviu Rebreanu, în memorabilul său discurs de la Academia Română ni-l transmite ca pe o invitație adresată fiecăruia dintre noi de a redescoperi și a reconstrui simplitatea și puritatea omenească pornind de la conceptele existențiale ale poporului român ce se con-

stituie într-o permanenţă ontologică prin care acesta s-a putut păstra în faţa atâtor alte manifestări raţionaliste ale spiritului. Le reamintim în încheierea acestor modeste consideraţii: „rasa, pământul, limba şi credinţa noastră".

De altfel, cultura română, aşa cum spunea şi filosoful Constantin Noica, dacă ne raportăm la creaţia pur intelectuală, a rămas undeva în marginea creaţiei europene. Noi ne-am putut impune, totuşi, în marea cultură şi rămânem în autenticitatea valorilor specifice acesteia, numai prin raportarea permanentă a actului creator la ontologicul valorii, adică la etnic, al cărui reprezentant profund şi peren este ţăranul român.

Motorsportul argeşean se conjugă... la trecut! (III)

ing. Nicolae COSMESCU

TRAVERSAREA DEŞERTULUI

Pentru Ilioaea însă, ceea ce a urmat nu e de dorit nimănui. Au fost ani de tensiuni şi stres. De procese interminabile, cărora li s-au adăugat altele, conjugale. A trecut prin crize morale şi psihologice pronunţate. Au fost ani sabatici pentru sportivul spectaculos, impulsiv, dar extrem de eficient, care a declanşat scânteia cu efect de *„big-bang"* pentru automobilismul argeşean. O adevărată stea a pilotajului, care şi atunci când nu era într-o zi de excepţie era mult mai bun decât cei mai mulţi.

Întâiul maestru al automobiliştilor de pe aceste meleaguri avea să fie ţinut ani buni departe de sportul care-l acaparase. În care ştia că poate fi cel mai bun, dar n-a putut să dovedească, fiindcă soarta-i întorsese spatele.

A revenit greu în activitatea sportivă. Târziu, când în echipă „se intra, cum se intra". Aici, Mircea are în vedere non-valorile. Pe unii dintre aceştia i-a avut navigatori în diversele, dar nu prea multele, raliuri internaţionale. Unii „l-au băgat în râpă". Cu alţii nu s-a putut înţelege, fiind un individ extrem de pretenţios. Şi nu e nimic rău în aceasta. A încercat chiar şi o combinaţie „contra naturii", nu şi contra inimii, cu „Gigi" Morassi. Undeva, într-o cursă din Bulgaria. Dar coabitarea s-a dovedit mai dificilă decât cea dintre Hamilton şi Alonso.

Aşa arăta Gheorghe Morassi la vremea când s-a apucat de curse. Lui i se zicea şi „nenea". Şi a fost primul campion la automobilism al Argeşului.

În campionat a revenit abia în 1975. A făcut-o în compania prietenului său, Ovidiu Scobai, aflat atunci la prima sa „ieşire" adevărată. Revenirea a fost penalizată şi de prezenţa la acea oră, în echipa uzinei, a unor echipaje formate, probate, şi cu rezultate. Mai era şi reţinerea unora care nu uitaseră „episodul Mateiaş". Scobai s-a urcat lângă Ilioaea şi n-a regretat. În prima lor cursă, „Raliul Iaşului", au câştigat clasa! O revenire încurajatoare pentru pilot. Un start promiţător pentru navigator. Au mai mers împreună şi în anul următor, dar rezultate spectaculoase, dătătoare de oxigen, întârziau să apară. Ba era chiar mai rău! Veneau în urma unor colegi de echipă. Traversa acum un alt deşert. Era prea mult pentru un individ de clasa lui. Cu aspiraţiile sale îndreptăţite.

„NENEA" INAUGUREAZĂ CALEA REGALĂ

Să ne reîntoarcem la echipa UAP, pe care am părăsit-o la sfârşitul primului ei sezon, şi să vedem ce-a urmat în era post-Ilioaea.

Şi să reţinem că raliurile sunt nu doar întreceri sportive ci, în aceeaşi măsură, stare de spirit. Ce se manifestă atât în timpul cursei propriu-zise, cât şi în afara ei.

Starea de spirit este de cele mai multe ori la originea unor succese incredibile, sau e „vinovată" de multe eşecuri lamentabile. Şi am văzut câteva exemple care susţin teza.

La începutul anului 1970, uzina realizează într-o rafală scurtă, de numai 100 de bucăţi, o variantă „sportivă" numită „S". Vă imaginaţi, desigur, ce semnifica litera. 50 dintre acestea sunt vândute de ACR sportivilor fruntaşi, iar celelalte merg la Inspectoratele de miliţie.

Cu un astfel de exemplar, cele mai remarcabile rezultate le-a obţinut în acel an cuplul Gh. Morassi-Ilie Olteanu. Într-un sezon destul de disputat, cu aceleaşi valori oficiind în arene, cu un Eugen Ionescu-Cristea în culmea talentului său, prezent peste tot şi oriunde, inclusiv la raliul... actorilor, şi câştigând întruna, cei doi piteşteni obţin podiumuri la clasă şi chiar în clasamentul general al întrecerilor. După asemenea prestaţii de toată splendoarea, sfârşitul de sezon îi va plasa pe a treia treaptă a ierarhiei absolute, după eternii duelişti, Aurel Puiu şi „Genu" Cristea. Care beneficiau nu de Dacia 1100S (cu roţi ceva mai late, patru faruri, şi care, cu toţi cei 56-60 CP ai săi, era caracterizată tot de aptitudini sportive limitate), ci de Renault 8 Gordini.

Podiumul în clasamentul absolut era fără discuţie o bună performanţă, dar mai strălucitor era titlul obţinut de „Gigi" Morassi, acompaniat de Ilie Olteanu, la clasa III, clasa lor! Este primul titlu în dreptul căruia era scris Piteşti. U. A. Piteşti. Echivala cu inaugurarea unei adevărate „căi regale", pe care într-un viitor nu foarte îndepărtat vor păşi foarte mulţi sportivi, în dreptul cărora se vor regăsi nume de echipe argeşene. În acel an 1970, doar trei cupluri au avut onoarea de a fi devenit campioni. Primii trei din clasamentul general: Puiu-Pescaru, Cristea-Vezeanu şi ei, cei doi piteşteni. Iar dacă au existat vreunii care să fi pus pe seama întâmplării sau şansei, senzaţionalul rezultat, vor constata uluitor de repede că s-au înşelat. Cei doi eroi locali vor recidiva în chiar anul următor! Şi cine ştie, poate ar fi ajuns mult mai departe, la râvnitul titlu absolut, dacă forul sportiv autohton ar fi continuat să organizeze campionatul de raliuri. Care, timp de trei ani a dispărut din calendar!?

Spectatorilor le era satisfăcută pofta de senzaţional când „nenea" se afla la startul cursei.

Sezonul a fost unul deosebit de prolific pentru Gh. Morassi, zis „nenea", de către Florin, căruia îi era frate mai mare. La volanul unei Dacia 1100S, cu „S" mai repede de la... super-bricolaj, devine campion naţional şi la viteză în coastă! De-a dreptul uluitor acest Morassi! Şi deosebit de interesant. Calităţile înnăscute, asociate cu plăcerea pilotajului, l-au ajutat să se infiltreze printre marile nume ale vremii. Să-şi permită să fie chiar egalul lor. Pentru că meserie nu se putea învăţă şi nici fura. A încercat odată, la un circuit, să aplice regula după care cea mai bună şcoală de pilotaj e să mergi „în plasa" campionului. S-a plasat după unul dintre aşii vremii, şi a încercat să-i copieze manevrele. Când frâna acela, frâna şi el. Dar constata că pierde teren... Nu i-a trebuit prea mult să înţeleagă. Cel din faţă mima frânarea. Apăsa pedala de frână doar cât să se aprindă luminile de stop!

Dacă în 1969, anul începutului, Gh. Morassi, „Gigi", fusese umbrit de performanţele lui Ilioaea şi Răuţă, acum relaţiile şi poziţiile s-au redefinit. El este cel mai bun, şi toţi colegii se văd obligaţi să-i recunoască superioritatea.

PILOTA MEREU ŞI ORICE

Mircea Ilioaea este unul care-l aprecia foarte mult. Peste decenii, el îşi va aminti perfect, ca de una din marile legende sau adevăruri ale acestei lumi, că: „Gigi, la vremea aceea era şofer pe un „Bucegi" cu remorcă, cu care ducea piese de la Colibaşi, la „Steagul Roşu" din Braşov. 138 km. pe care-i făcea, zice acesta, cu o precizie de ceas elvetic, în 160 minute"!! Un rezultat remarcabil, pe care foarte puţini din şoferi îl pot reuşi. Este diferenţa între a circula, a conduce şi a pilota. Gh. Morassi făcea frecvent astfel de timpi de referinţă. El, şi la volanul autocamionului, pilota.

Tot Ilioaea îşi mai aminteşte de o altă întâmplare ce evidenţiază calităţile lui „nenea". Aşteptând startul într-o etapă imposibilă, Moeciu-Fundata, 26 km de acoperit în 27 min, Gheorghe nu mai avea astâmpăr. Se tot învârtea şi se ruga: „dă, Doamne, să plouă!". Şi a început să plouă! Atunci, povesteşte Mircea, „ne-a bătut pe toţi cu mai bine de un minut. A fost singurul care nu a luat penalizări".

Celălalt Morassi, Florin.

Foarte bun, talentat, fără reţineri, „Gigi" avea, ca şi fratele său Florin, mania să maltrateze maneta cutiei de viteze. Atât de dur lucrau cu aceasta încât, dacă nu se rupea în cursa, trebuia, din prudenţă, schimbată. Nu ar mai fi suportat o altă serie de brutalităţi.

Pentru a încheia succinta sa prezentare, să nu uităm că era un temerar la volan. Cu un stil atât de spectaculos, încât deseori părea un adevărat kamikaze. A rămas de neuitat în memoria celor prezenţi în dreptul unei succesiuni de viraje dreapta-stânga, de pe Mateiaş, glisada uriaşă în care s-a angrenat la parcurgerea primului dintre ele. O glisadă ce părea că nu se va termina decât cu o ieşire în decor, fiindcă se apropia cealaltă curbă, spre stânga, şi „nenea" era cu botul maşinii în direcţie opusă! Dar Morassi a controlat-o cu o superioritate dumnezeiască, pe care ţi-o dă numai măiestria înnăscută. Cu o „lovitură de volan" fermă şi precisă, maşina n-a avut altă soluţie decât să asculte docilă de şeful ei. Iar spectatorii au putut să realizeze că uitaseră să mai respire.

Spre final de carieră, când se apropia tot mai greu de „locurile calde" din fruntea ierarhiei, făcea adesea apel la tactica „dezinformării". Un mare pilot îşi amintea ca a asistat la o discuţie în care un alergător mai puţin experimentat îl întreba în ce treaptă a cutiei de viteze abordează un anume viraj. Fără să stea pe gânduri, i-a indicat o cifra ce l-a stupefiat pe martor. Mai târziu, când acesta a vrut să afle de ce i-a spus o astfel de valoare care l-ar scoate de pe traseu, „nenea" a fost deosebit de franc: „îi mai răresc".

CEI DOI MORASSI

Dar să nu facem figură de părtinitori şi să nu-l „băgăm în seamă" şi pe celălalt frate Morassi, pe Florin. Nici el nu avea cum să difere prea mult de „nenea", fiindcă erau făcuţi din acelaşi „aluat". Florin însă era mai cerebral, dar şi mai curajos. „Ca şi Ilioaea, zice Marian Stănescu, în cursă, Morassi cel mic era fără mamă, fără tată. Cu el mergeai la victorie. Sau nu termina cursa. Ori venea pe podium, ori o punea pe pavilion".

„Gigi" Morassi la Sinaia, în 1972, primind cupa şi diploma.

Bineînţeles, putem crede că aceste calităţi au fost motivul pentru care, atunci când R.N.U. Renault a dotat uzina cu un foarte puternic R 12 Gordini, ce afişa sfidător 165 CP, o maşină făcută pentru a învinge, ea i-a fost încredinţată lui Florin. Iar acesta a onorat aşteptările. A devenit chiar campion naţional la viteză în coastă. La clasa sa. Dar o clasă extrem de dură. Şi, desigur, un an mai târziu decât „nenea".

Florin Morassi (în dr.) avea în dotare o superbă maşină de rasă. Un Renault 12 Gordini de 165CP, cu care a obţinut succese notabile.

Momentul de apogeu l-a constituit cursa de viteză de la Feleac, din 1972. Întrecere cu participare internaţională, în care a venit pe locul al treilea! Înaintea lui Eugen Ionescu Cristea, marele star al acelor ani! Trebuie neapărat să aflaţi cum s-a întâmplat, pentru că e definitoriu pentru calităţile şi caracterul lui. La prima urcare, „Genu" îl bătuse pe Florin. Acesta însă nu putea digera înfrângerea. Mai urma o urcare dar, *a priori*, nu şi pentru el. Atât a insistat pe lângă şeful echipei, încât acesta a cedat şi i-a dat „verde". Dar cu recomandarea expresă, ce friza implorarea, să nu lovească maşina pentru că „el, Stănescu, n-ar mai avea trai cu directorul general al uzinei". Era o maşină unică în România. Celelalte, care ajunseseră în posesia A.C.R., aveau numai 125 CP. Florin a promis şi s-a ţinut de cuvânt. Într-un acces de mândrie, a pilotat ca-n transă hipnotică şi a reuşit să-l învingă pe Ionescu-Cristea! La final, în ierarhia tuturor participanţilor la curse, a ocupat un flatant loc trei. Niciodată întâmplat celor de la UAP, fiindcă atunci s-a instituit faimosul „Top3".

Tot cu „Gordina mare", Florin, acum alături de „Gigi", câştigă magistral „Raliul României" din anul următor. O victorie netă şi fără drept de apel, pe care nu o reuşise Ilioaea în acel an de început, 1969, de care am vorbit în episodul precedent. Lipsa unora din aşii vremii nu afectează cu nimic valoarea rezultatului. Iar în favoarea acestei aprecieri trebuie neapărat avută în vedere o mare ispravă a lor. Ce dovedeşte nu doar dominaţia hegemonică pe care au exercitat-o asupra tuturor celor prezenţi la competiţie, cât mai ales clasa deosebită a celor doi Morassi. La vremea aceea, în afara probelor speciale ce contribuiau la alcătuirea clasamentului, se mai făcea apel şi la etapele zise „imposibile". Distanţe parcurse pe drum public, cu circulaţie deschisă, într-un interval de timp extrem de greu de realizat, datorită traficului, barierelor sau multor altor necunoscute ce puteau apărea. Iar „Raliul României" nu putea fi „defavorizat" de o astfel de absenţă. Aşa că i se prescrisese o etapă de 65 km, cu 65 min. timp ideal de parcurgere. Tot ce trecea peste, devenea penalizare şi, la finalul întrecerii, afecta negativ rezultatele înregistrate de echipaj pe probele speciale. Dacă ajungeai mai devreme, ceea ce era cvasi-imposibil, era OK. Dar nici nu primeai bonificaţie. Ei bine, abia în timpul cursei lumea şi-a dat seama că organizatorii făcuseră o eroare. O mare eroare. În 65 min. trebuiau parcurşi nu 65 km, ci... 87!? Vă imaginaţi ce goană nebună a început. Ce pericole potenţiale i-au pândit pe cei aflaţi atunci în trafic! Ce riscuri şi-au asumat concurenţii! Cu toate eforturile disperate ale tuturor, un singur echipaj, doar unul singur, a reuşit să ajungă în timp. Aţi ghicit: fraţii Morassi!

Uzina putea obţine atunci chiar o dublă, adică primele două locuri, dacă alţi fraţi, sibienii Şanta, nu eşuau la doar 1,3 sec. de ocupanţii locului secund! Nişte necunoscuţi aflaţi la volanul unei Dacia 1100, devenită vetustă chiar şi pentru data la care ne referim.

Anul 1973 a fost unul entuziasmant pentru Florin şi „Gigi", de data aceasta cu avantaj de partea lui „nenea". Care l-a bătut deseori pe mezin. La finalul stagiunii, în „Top 10", Gigi era pe locul trei, după Eugen Ionescu Cristea şi Marin Dumitrescu; Florin pe şapte, iar nouvenitul în echipă, Petre Vezeanu, pe zece. La acest onorant rezultat a contribuit locul trei în clasamentul absolut al „căţărătorilor". Unde doar Cristea şi Dumitrescu i-au luat faţa. La care s-a adăugat poziţia secundă la clasa sa.

Vezeanu debarcase în echipa uzinei în urma dispariţiei formaţiei bucureştene „Dacia Service", ce grupa multe din valorile cardinale ale vremii: Marin Dumitrescu, Dorin Motoc, Ştefan Iancovici şi el, cel numit mai înainte. A fost o echipă care n-a existat prea mult, dar a fost mai performantă decât uzina în sportul auto al timpului. Ea nu era agreată la Colibaşi, în schimb era sprijinită cu piese de schimb.

Prin comparaţie cu aceasta, la începutul anilor '70 presa vremii nu considera gruparea celor de la Colibaşi drept „echipă de uzină". Ci o formaţie ce exista mai mult datorită „microbului şi tenacităţii" unora. Este şi motivul ce a generat o binevenită reorganizare a *team*-ului piteştean. Dar toate la timpul lor. Un lucru însă era clar: perioada idilică luase sfârşit.

Primul Regulament pentru administrarea şi exploatarea staţiunii balneare Băile Govora

Ionela NIŢU

Începuturile staţiunii Băile Govora pornesc imediat după Războiul de Independenţă şi se leagă de marele om politic liberal Ion C. Brătianu, cel care a sesizat importanţa apelor de la Govora atât din punct de vedere medical, cât şi economic. Imediat după câştigarea independenţei, România va intra într-o nouă etapă de dezvoltare marcată de viziunea economică şi politică a Partidului Naţional Liberal. Deviza „prin noi înşine" a devenit esenţa doctrinei liberale, caracterizată prin o politică vamală protecţionistă, încurajarea industriei naţionale şi stabilirea unor condiţii restrictive pentru capitalurile străine[1]. Având în vedere contextul istoric, România a păşit mai târziu pe calea modernizării. Prin urmare, intervenţia statului în procesul de modernizare a societăţii şi a dezvoltării vieţii economice s-a constituit într-o trăsătură esenţială[2].

În acest context trebuie privită şi intervenţia statului în sensul încurajării exploatării resurselor naturale ale ţării, un bun deloc de neglijat în condiţiile în care statul român nu dispunea de capital şi de forţă de muncă calificată. Ca urmare, în 1895 este elaborată Legea Minelor care a creat condiţiile exploatării resurselor subsolului de care România dispunea din belşug. Era separată proprietatea asupra solului de cea a subsolului, ultimul aparţinând statului cu toate resursele sale. Excepţie făcea petrolul, care revenea proprietarului solului, ceea ce a deschis larg uşile capitalului străin[3]. Revenind la staţiunea Govora, primele explorări ale solului şi analize ale calităţii apelor se fac în mod organizat şi ştiinţific după anului 1879, odată cu prezenţa doctorului militar Nicolae Zorileanu*, care va aduce o ambulanţă militară cu soldaţi bolnavi de pelagră şi sifilis, pe care va încerca efectele terapeutice ale apelor minerale de aici. În zonă, forări se mai făcuseră şi înainte, în condiţiile în care statul român se implica activ în încercarea de a descoperi petrol.

În urma analizelor făcute în laboratoare din ţară şi străinătate, observaţiile doctorului Zorileanu s-au dovedit corecte şi chiar s-a extins paleta efectelor terapeutice ale apelor de la Govora şi în cazul bolilor reumatice. Informat despre aceasta de către doctorul Zorileanu, primul ministru Ion C. Brătianu a început să se implice activ în promovarea apelor de la Govora, el însuşi făcând câţiva ani la rând cure cu apele de aici, după cum povesteşte fiica sa, Sabina Cantacuzino în amintirile sale[4].

În anul 1887, Govora este declarată staţiune balneară, iar parlamentul, dominat de liberali, votează un credit de 1 milion de lei pentru captarea apelor de aici[5]. Începe acum o perioadă de dezvoltare, fără egal în istoria staţiunii, întreruptă în mod fatal de instaurarea regimului comunist. În etapa primelor începuturi se înscrie şi elaborarea în anul 1890 de către Serviciul Apelor Minerale a primului ***Regulament pentru administrarea şi exploatarea staţiunii balneare Băile Govora,*** publicat în Monitorul Oficial, nr 47 din 1 iunie 1890. Pe parcursul a 136 articole, acesta reglementa, pe de o parte administrarea staţiunii sub toate aspectele, iar pe de altă parte modul de funcţionare al Serviciul băilor. Din punct de vedere al administraţiei staţiunii, conducerea aparţinea unui director, inginer de mine, numit de către ministru şi aflat sub conducerea şefului Serviciului apelor minerale. Acesta era însărcinat cu supravegherea întregii activităţi, mai puţin cea medicală, care se afla exclusiv în subordinea medicului statului. Directorul staţiunii avea în subordine personalul tehnic şi administrativ al apelor şi parcului, precum şi personalul poliţienesc.

La finele fiecărui sezon, acesta împreună cu medicul staţiunii, antreprenorul stabilimentului, primarul localităţii şi un delegat al proprietarilor de case, întocmea un raport asupra activităţii staţiunii, numărul de vizitatori şi băile efectuate, cuantumul încasărilor şi cheltuielilor făcute, precum şi propunerile de îmbunătăţire a neajunsurilor. Ordinea şi liniştea în staţiune era asigurată de poliţia staţiunii, alcătuită dintr-un comisar poliţienesc, un subcomisar şi 10 sergenţi de poliţie. Aceştia erau recrutaţi din rândul Poliţiei capitalei şi trimişi în timpul sezonului în staţiune.

Atribuţiile lor priveau urmărirea respectării reglementărilor legale, păstrarea ordinii, siguranţei publice, igienei şi salubrităţii în staţiune. Erau supravegheate toate stabilimentele publice, respectarea programului de funcţionare aprobat, dar şi păstrarea unui comportament decent în acestea. O funcţie importantă era aceea de a întocmi o evidenţă pe zile a vizitatorilor sosiţi, localitatea de domiciliu, precum şi alte date personale şi înaintarea ei, periodic, Prefecturii Judeţului Vâlcea. Era reglementată circulaţia vehiculelor în staţiune (trăsuri, care şi cai), dar şi funcţionarea serviciului de salubritate care includea măturatul străzilor şi trotuarelor, ridicarea gunoaielor şi spălatul străzilor. Erau angajaţi măturători plătiţi de către minister care păstrau curate străzile, în timp ce trotuarele erau curăţate de către proprietarii caselor. Gunoaiele erau strânse cu

[1] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p.33.
[2] *Ibidem,* p.48.
[3] *Ibidem*, p.81.
[4] *Nicolae Popescu Zorileanu(12 februarie 1848-4 noiembrie1921) general şi doctor în medicină. Numele său se leagă de începuturile balneologiei româneşti, fiind cel care a pus bazele staţiunii balneo-climaterice Govora.

Sabina Cantacuzino, *Din viaţa familiei Ion C. Brătianu,* vol.I, Editura Albatros, Bucureşti, 1993, p.157-159.
[5] Oane Sorin, *Liberalismul Vâlcean. Istorii vechi şi noi*, Rm. Vâlcea, 2013, p.131.

căruțele și depozitate în afara localității, în spații special amenajate.

Străzile erau spălate după un program bine stabilit, cel puțin de două ori pe zi. Iluminatul stațiunii era asigurat prin instalarea și întreținerea unor felinare cu petrol, plătite de către minister și privea piețele, străzile, parcul și grădinile. Prin regulament era înființat un Serviciu tehnic al stațiunii care realiza lucrările de captare a apelor, supraveghea și întreținerea în bune condiții a stabilimentelor și construcțiile statului, realiza reparațiile la mașinile și utilajele băilor. De asemenea, supraveghea și se îngrijea de iluminatul stradal.

Un capitol aparte era dedicat organizării contabilității stațiunii. Erau reglementate taxele de cură, cele de gunoi, prețul apelor minerale, etc., precum și întocmirea de situații diverse. Spre exemplu, taxa de cură era plătită de orice persoană sau familie care sosea în stațiune, după o ședere de cel mult trei zile, dar și de persoanele care veneau doar la băi, fără a locui aici, precum și de proprietarii de case care închiriau vizitatorilor. Cuantumul acesteia era de 5 lei de persoană, iar pentru o familie de 10 lei pe *stagiune*. Erau scutiți de plata taxei de cură militarii de grade inferioare, copii mai mici de 15 ani, servitorii, săracii și funcționarii stațiunii.

Serviciul medical era foarte important pentru buna funcționare a stațiunii. Acesta a fost organizat având o totală independență față de conducerea stațiunii. În fruntea lui se afla un medic-diriginte, numit de minister, doctor în medicină, o personalitate recunoscută în domeniul medical. De altfel, mult timp această funcție a fost ocupată de unul din întemeietorii stațiunii, doctorului Nicolae Zorileanu. Medicul stațiunii asigura supravegherea activității stabilimentului de băi, distribuția apelor, tratamentul bolnavilor, dar și condițiile igienico-sanitare din stațiune. Programul medicului era de 8-10 ore pe zi; consultațiile erau acordate tuturor bolnavilor la cabinetul său, iar pentru cei săraci acestea erau gratuite. Zilnic, dimineața, se efectua vizita medicală în stabiliment pentru a vedea condițiile în care se făceau băile. Că medicul stațiunii trebuia să fie o personalitate în domeniul medical, este fără tăgadă dovedit și de faptul că el trebuia să întocmească periodic evidențe cu natura bolilor, tratamentele efectuate, rezultatele obținute și observațiile de ordin medical făcute. Avea între atribuțiile sale și pe aceea de a inspecta localurile publice pentru a constata condițiile de igienă, precum și locuințele particularilor care închiriau camere vizitatorilor.

Obligații aveau și proprietarii de case de închiriat. Aceștia trebuiau până la 1 iunie să repare, să curețe și completeze mobilierul camerelor. La 5 iunie o comisie numită de minister și alcătuită din delegatul ministerului, reprezentantul proprietarilor și medicul stațiunii inspecta toate casele pentru a verifica condițiile de igienă, precum și confortul oferit vizitatorilor. Orice abatere era sancționată cu închiderea camerelor și ridicarea dreptului de a închiria proprietarilor. Comisia fixa prețurile maximale de închiriere pe zi sau pe lună și de asemenea, încadra în funcție de condițiile oferite, în trei categorii camerele de închiriat. Prețurile erau de 6 lei/zi sau 160 lei/lună-camerele din prima categorie, 5 lei/zi sau 120 lei/lună-camerele din categoria a doua și 1leu/zi sau 30 lei/lună pentru camerele din categoria a treia.

Proprietarii de case țineau evidența vizitatorilor sosiți și o înaintau la poliție. De asemenea, aveau obligația de a plăti taxe de curățenie, pentru ridicatul gunoaielor și iluminatul din fața casei. Toate obligațiile care-i priveau pe proprietarii de case erau valabile și pentru cei care dețineau birturi, cârciumi sau care realizau orice altă activitate comercială. O atenție deosebită se acorda condițiilor în care se preparau și depozitau alimentele. Orice încălcare a prevederilor regulamentului se sancționa cu aplicarea de amenzi. Programul de funcționare era stabilit până la cel târziu 12 noaptea, iar proprietarii erau obligați să urmărească păstrarea moralei și ordinei publice în stabilimentele lor. Aceleași obligații legate de păstrare ordinii publice și un comportament corect și decent le aveau și vizitatorii sosiți în stațiune.

Al doilea capitol al regulamentului viza funcționarea Serviciului băilor. Stațiunea funcționa în regim sezonier, astfel că *stagiunea* începea la 1 iunie și dura până la 1 septembrie. Băile se puteau face doar în funcție de recomandarea medicului stațiunii și după achiziționarea unor bilete de băi, în culori diferite, în funcție de felul băilor. Durata băilor minerale, de vapori și a dușurilor era fixată la o oră pentru băile minerale și de vapori și 30 minute pentru un duș simplu (timpul se cronometra numai după *orologiul stabilimentului)*. Pacienții puteau asista la pregătirea băilor proprii. Personalul care deservea băile respective era alcătuit dintr-un *intendent-controlor, primi băiași și prime băiașe, băiașe și băieși, masori, dușori și dușoare*. Supraveghetorul–controlor era cel care supraveghea accesul în cabine, inspecta dimineața starea de curățenie a băilor și rufăriei, prezența personalului la lucru. Toți membrii personalului erau obligați la un comportament politicos, serviabil în relația cu pacienții, le era interzis să primească *bacșișuri* sau să discute cu aceștia alte lucruri decât cele legate de tratament. Fiecare angajat trebuia să poarte o tăbliță pe care era trecut un număr, necesar pentru identificare în cazul unor reclamații venite de la pacienți.

Programul era stabilit între 6-12 dimineața și 2-6 seara, iar tariful băilor era stabilit în funcție de momentul zilei: 2-3 lei de baie până la ora 12 și 1,50-2,50 lei după ora 12. Pentru cei bolnavi, care nu puteau să se deplaseze, era prevăzută vânzarea de ape minerale, iodurate sau sulfuroase, în sacale de 300 litri cu prețul de 4 lei sacaua. Nu se putea vinde apa decât după ce erau satisfăcute cerințele stabilimentului de băi. Analiza regulamentului demonstrează implicarea statului în organizarea și funcționarea stațiunii Govora încă de la început. Gândită după modelul stațiunilor din Europa occidentală, aceasta trebuia să devină un model pentru felul în care societatea românească trebuia să evolueze și pentru modul în care implicare coerentă și puternică a statului putea să producă efecte mai mult decât benefice. Chiar dacă a fost elaborat când încă Govora nu era nici pe de parte o localitate în adevăratul sens al cuvântului, acesta a reglementat toate aspectele de viață cotidiană, precum și cele de ordin medical, fiind cel mai complet regulament dintre cele elaborate mai târziu.

Curiozități istorice despre Pitești

culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

...Piteștiul s-a confruntat de-a lungul timpului cu diverse probleme iscate de fenomene ale naturii sau de neglijența oamenilor? Astfel, în 1835 orașul Pitești și județul Argeș de atunci au avut de suferit de pe urma abundenței de zăpadă[1]. În 1836 s-a înregistrat o invazie de lăcuste[2]; în 1837 râul Argeș s-a revărsat în zona Piteștiului, producând inundații în primăvară[3], pentru ca în vara aceluiași an să se instaleze seceta. Anul 1838 nu este nici el mai sărac în evenimente extreme, cunoscând un cutremur[4], urmat de o epidemie de ciumă[5] și de o invazie de șoareci în satele argeșene[6]. Consemnări despre incendii în Pitești se păstrează pentru anii 1832[7], 1836[8], 1848, 1907[9] și 1911[10].

...instituțiile publice din oraș au fost susținute prin diverse acte de donații? Astfel de gesturi au aparținut lui Paraschiva Ștefu, care a efectuat o donație pentru înființarea unei biblioteci publice în oraș în anul 1870[11], lui T. Naum, pentru construirea unui spital[12], lui Ion Nicolopol, care, prin testament, a făcut donații pentru construirea unei școli și a unui spital, în 1878[13]. Donații sunt înregistrate și în 1889 pentru susținerea bisericii armene[14], în 1896 pentru construcția unui spital, din partea lui I.C. Purcăreanu, în valoare de 20.000 de lei[15]. Donații pentru azile de bătrâni sau pentru infirmi au făcut Chiriac Vasiliu, în 1906[16] și Maria Teiuleanu, în 1914[17].

...din Pitești și din județul Argeș se exportau lipitori, în 1835[18]?

...în 1836, se interzice folosirea unor plante otrăvitoare de către localnici, precum „săricica"[19]?

...piteștenii divorțau încă de la jumătatea secolului al XIX-lea, deși reprezentanții bisericii apărau tradițiilor creștine și amânau cât mai mult desfacerea căsătoriilor? Astfel, Cleopatra Brătianu, căsătorită cu pitarul Gheorghe Lerescu din Pitești, ambii boieri, au intentat un proces de divorț în 14 noiembrie 1850, proces încheiat abia la 7 august 1853[20].

...la 1 august 1861 se adoptă un „Serviciu al diligenții" pentru Pitești?[21] Miercurea și vinerea soseau diligențele din București, la ora 9 dimineața, iar peste trei ore plecau spre Slatina și Craiova. „Serviciul de olac", curieratul acelor vremuri, se desfășura tot în două zile pe săptămână: miercuri și duminică, spre Râmnicu-Vâlcea și spre Câmpulung.

1 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Argeș, Pitești, *fond prefectura Argeș*, ds. 107/1835.
2 Ibidem, ds.117/1836.
3 Ibidem, ds.11/1837.
4 Ibidem, ds.33/1838.
5 Ibidem, ds.77/1838.
6 Ibidem, ds.79/1838.
7 Ibidem, ds.33/1832.
8 Ibidem, ds.43/1836.
9 Ibidem, ds.1/1907.
10 Ibidem, ds.1/1911.
11 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Argeș, Pitești, *fond Primăria Pitești*, ds. 13/1870.
12 Ibidem, ds.15/1874.
13 Ibidem, ds.53/1878.
14 Ibidem, ds.40/1889.
15 Ibidem, ds.22/1896.
16 Ibidem, ds.42/1906.
17 Ibidem, ds.6/1914.
18 Ibidem, *fond prefectura Argeș*, ds. 97/1835.

19 Ibidem, ds. 60/1836.
20 Mavrodin, Teodor, *Episcopia Argeșului 1793-1949*, Pitești, 2005, p.49.
21 Idem, p.53.

Galeria ctitorilor României de azi

Ion C. Bratianu
(1821-1891)

Ion I.C. Bratianu
(1864-1927)

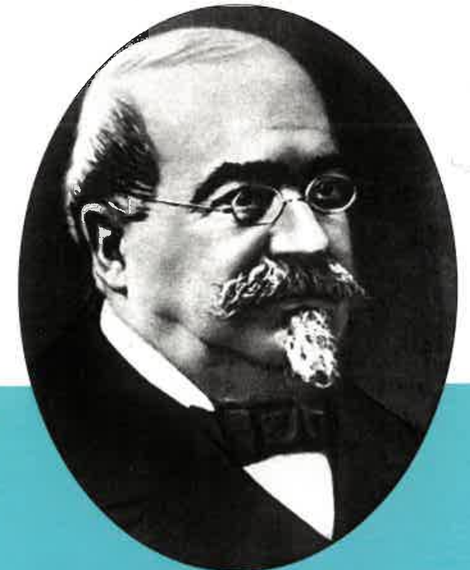
Armand Calinescu
(1893-1939)

Take Ionescu
(1858-1922)

Nicolae Titulescu
(1882-1941)

Mihail Kogalniceanu
(1817-1891)